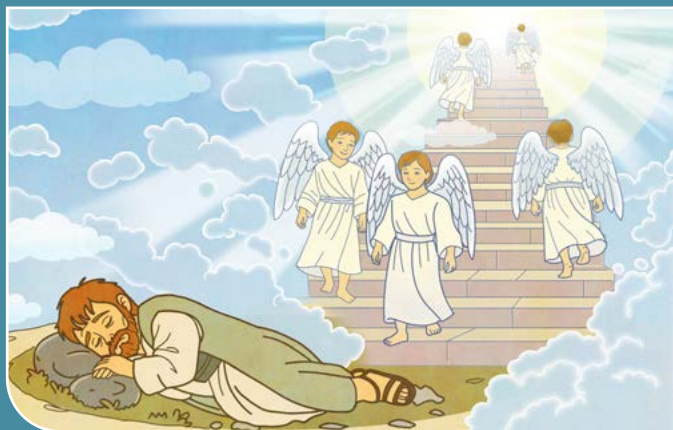

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez

12.

Jákób és Ézsau
1Mózes 25–33

**Segédanyagok
az óvodai hitéleti neveléshez**

12.

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez 12.

Jákób és Ézsau
1Mózes 25–33

Budapest, 2026

SEGÉDANYAGOK AZ ÓVODAI HITÉLETI NEVELÉSHEZ 12.

A kiadvány az óvodai hitélet támogatására készült. Digitális segédanyag.
Az itt található feladatok az RPI digitális feladatbankban is megtalálhatók.
Így egyedi feladatlapok is összeállíthatók a csoport igényeinek megfelelően.

Digitális feladatbank elérhetősége: <https://rpi-feladatbank.reformatus.hu/#/login>

Az összeállítás célja az egyházi és az állami óvodákban történő hittanoktatás segédleteinek bővítése
és az óvodapedagógusok hitéleti munkájának támogatása

A kiadványból bármely részletnek az oktatási célon túli felhasználása
csak a Kiadó és a Szerzők előzetes engedélyével lehetséges.

Bibliai idézetek forrása: Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014), Magyar Bibliatársulat.

Szerzők: Pluhár Gáborné Szűcs Enikő – Dr. Arany Erzsébet
A tanulmány bevezető részét írta: Dr. Szászi Andrea

ISBN 978-615-5388-29-3

Illusztrátor: Csukás Csaba
Tördelő: Rezessy Szabolcs
Pedagógiai lektor: Dr. Arany Erzsébet
Nyelvi lektor: Zimányi Noémi
© Pluhár Gáborné Szűcs Enikő, Dr. Arany Erzsébet, Dr. Szászi Andrea, 2026.
© Csukás Csaba, 2026.
© Református Pedagógiai Intézet, 2026.

Tartalom

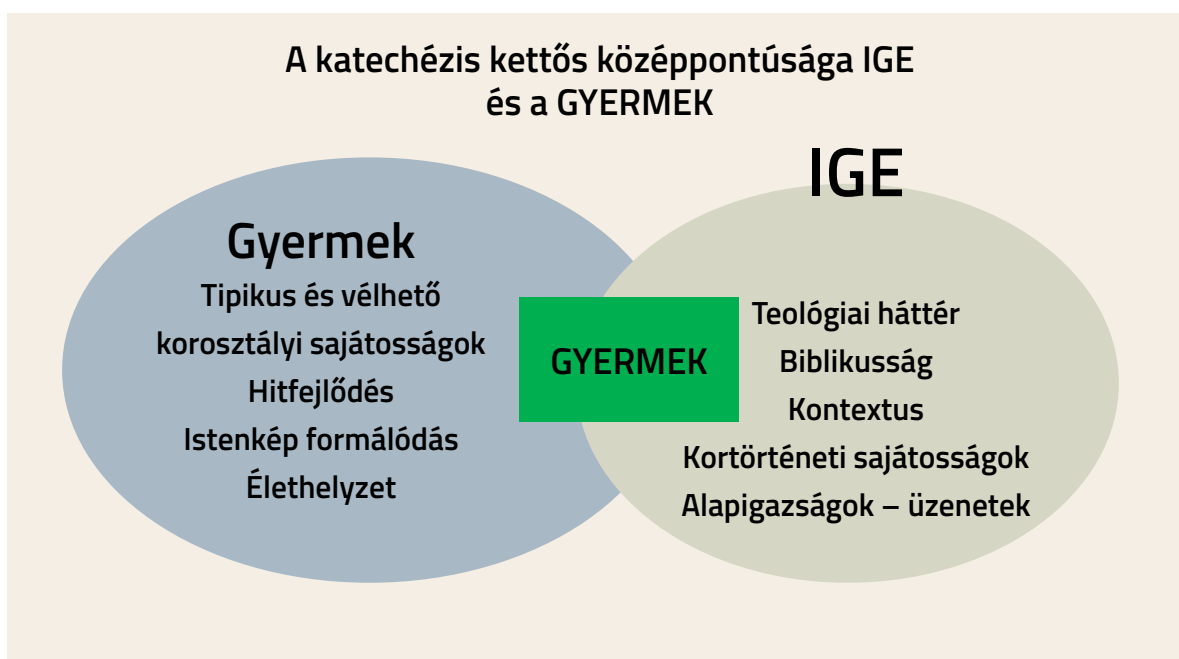

Bevezetés	9
A szakmai anyag rövid összefoglalása	11
I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK	12
1. A történet rövid összegzése – 1Mózes 25–33	12
2. A történet elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében	12
3. Kortörténeti információk	13
3.1 Helyszínek: Kánaán, Beérseba, Bétel, Paddan-Arám, Jabbók-gázló, Széir földje, Szukkót	13
3.2 Félnomád életmód	14
3.3 Pásztorokodás és vadászat	14
3.4 Elsősülöttségi jog, elsősülöttségi áldás	14
3.5 Többnejűség	14
4. Teológiai mondanivaló és életkérdések	14
4.1 Ígérek és beteljesedés – áldás és sikeres élet	14
4.2 A család közössége	15
4.3 Megbocsátás és megbékélés	16
4.4 Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?	16
II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3–6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ	17
1. A 3–6 éves gyermekek hitének általános jellemzői	17
1.1 Intuitív-projektív hit	17
1.2 Az istenkép fejlődése	17
2. A Jákób és Ézsau történetéhez kapcsolódó valláspedagógiai szempontok	18
2.1 „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom	18
2.2 „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, önfejlődés, önértékelés	19
2.3 A család és a családi vallásos szocializáció	19
2.4 A testvérhelyzet, a kisgyermek mint testvér	20
2.5 Az érzelmek kifejezése, fontossága	20
2.6 Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz	21
2.7 Megbocsátás, újrakezdés lehetősége	21
Felhasznált irodalom	22
III. SZEMPONTOK ÉS FELADATOK JÁKÓB ÉS ÉZSAU TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZÁSÁHOZ	23
Valláspedagógiai kapcsolódás a témához	24
IV. FELADATOK RAJZAI	33

Bevezetés

Az anyag célja a hitéleti neveléssel foglalkozó óvodapedagógusok, az óvodai hittanoktatás területén szolgáló hittanoktatók és lelkészek munkájának segítése.

Amikor a bibliai történetek üzenetét szeretnénk átadni az óvodáskorú (3–6 éves) gyermekeknek, akkor kettős szempontrendszerre tekintünk. Egyrészt a bibliai történet teológiai háttéréhez, másrészt a gyermek életkori, fejlődéslélektani sajátosságaihoz igazodunk. E két terület metszetében keressük az üzenetet, amelyet munkánkat megáldva, a Szentlélek Isten képes igazán eljuttatni hallgatóinkhoz.

Az első, áttekintő oldalon találunk egy rövid összegzést az adott bibliai történet fő mondanivalójáról, néhány kiemelt teológiai hangsúly, a hozzájuk kapcsolódó, felnőttekben megfogalmazódó életkérdések és a bibliai történethez kötődő valláspedagógiai szempontok feltüntetésével.

A teológiai és valláspedagógiai szempontok részletes kifejtése keretében sor kerül a bibliai történet rövid összefoglalására, a bibliai szöveggörnyezetben való elhelyezésére, a fő mondanivaló megfogalmazására. Kortörténeti sajátosságok, helyszínek bemutatása segíti a további megértést, majd a kiemelt teológiai hangsúlyokról olvashatunk. Az összefoglaló táblázat tovább vezet a teológiai mondanivaló megértésétől a saját életkérdéseinkhez, és a 3–6 éves gyermekek világához való kapcsolódáshoz. A második nagy egységben először a kisgyermekek hitének általános jellemzőire figyelünk, majd az adott bibliai történet kapcsán felmerülő valláspedagógiai szempontokhoz közelítünk.

Végül a bibliai történethez kapcsolódó feladatokat találjuk a feldolgozást segítő kérdésekkel és szempontokkal. A feladatok leírása után szerepelnek a hozzájuk tartozó rajzok és megoldókulcsok.

¹ Dr. Szászi Andrea: Bibliai történetek, egyházi témák az óvodában

A szakmai anyag rövid összefoglalása

Teológiai és valláspedagógiai szempontok Jákób és Ézsau történetéhez (1Mózes 25–33)

Az ősatyák történetének üzenete, hogy Isten elhatározta, kihozza az emberiséget a bűn mélységéből, és újra a teljes élet áldását, lehetőségét ajánlja fel neki. Ennek a tervnek első lépése Ábrahám elhívása.² Ábrahám kap ígéretet arra Istentől, hogy övé lesz Kánaán földje, utódja által pedig áldást nyer a föld minden népe. A megígért gyermek, Izsák átveszi, majd továbbadja az ígéreteket. Izsák ikergyermekai, Ézsau és Jákób küzdelme vezeti tovább a történet fonalát. Az áldásért vívott küzdelemben Jákób emelkedik ki. Jákób fiaiól származik Izráel tizenkét törzse, és róla kapta nevét az egész nép is: Jákóbnak adta Isten az Izráel nevet.³

Összefoglalva a következő teológiai hangsúlyokat, felvetődő életkérdéseket és valláspedagógiai szempontokat emeljük ki Jákób és Ézsau történetéből:

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szemével	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3–6 év)
1.	Ígéretes és beteljesedés – áldás és sikeres élet	Mit jelent Isten ígéreteiben bízni a saját életünkre nézve? Miben tapasztalod Isten áldását? Honnan merítesz erőt, amikor teljesen újat kell kezdeni? Hogyan jelenik meg a hited a hétköznapiakban?	„Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, énfeljődés, önértékelés
2.	A család közössége	Milyen ajándékokat hordoz számomra a saját családom? Hogyan tudom segíteni azokat a családokat, amelyekkel találkozok munkám során?	A család és a családi vallásos szocializáció A testvérhelyzet, a kisgyermek mint testvér
3.	Megbocsátás és megbékélés	Jelen van-e hétköznapijaimban a bocsánatkérés és a megbocsátás gyakorlata? Hogyan erősít engem az újakezdés lehetősége, a „tiszta lap” esélye?	Az érzelmek kifejezése, fontossága Erkölcsei fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz Megbocsátás, újakezdés lehetősége

² Kustár, Zoltán: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), in: Pecsuk, Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 59.

³ Kustár: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), 63–64.

I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK

1. A történet rövid összefoglalása – 1Mózes 25–33

Izsák és Rebeka 20 évi házasság után ikergyermekeket kaptak Istentől. Először született meg Ézsau, aki szőrös, vöröses bőrű gyermek volt, utána Jákób, aki testvére sarkába kapaszkodva érkezett, mint aki máris meg akarja előzni őt. Izsák kedvence lett a vadász Ézsau, Rebekáé pedig a szelídebb sátorlakó, Jákób. Egy alkalommal Ézsau zsákmány nélkül, éhesen tért haza a vadászatról. Testvére csak úgy adott neki a lencsefőzelékből, ha megígérte, hogy cserébe nekiadja elsőszülöttségi jogát. Ézsau bizonytalan életére és éhségére gondolva, elfogadta az ajánlatot. Amikor Izsák megöregedett, Ézsaut vadászatra küldte, és kérte, hozzon neki vadpecsenyét, hogy aztán megáldja őt az elsőszülöttségi áldással. Rebeka kihallgatta beszélgetésüket, Jákóbnak vadas ételt főzött, karjára kecskeszőrt tett, és beküldte a már alig látó Izsákhoz. Izsák gyanakodott, de végül Ézsau helyett Jákóbot áldotta meg az elsőszülöttségi áldással. Az elkeseredett Ézsau gyilkos haragot táplált magában és arra készült, hogy apja halála után megöli testvérét. Ezt megtudva Rebeka rávette Izsákot, hogy Jákóbot küldjék rokonaik földjére, hogy ne házasodjon a környékbeli kánaáni lányokkal, ahogyan azt Ézsau tette. Így menekült el Jákób testvére haragja elől. Útközben álmában egy nagy létrát, lépcsőt látott angyalokkal, amelynek a tetejéről Isten szólt hozzá, és megígérte neki, hogy vele lesz és visszahozza egyszer erre a földre. Jákóbot befogadta Rebeka rokona, Lábán, ott pásztorkodhatott és élhetett nála. Jákób feleségül kérte Lábán egyik lányát, Ráhelt. Lábán azt ígérte, hogy hét évi munka után hozzá is adja, de akkor is becsapta, és idősebb lányát, Leát adta Jákóbbhoz, Ráhelért pedig újabb hét esztendő kellett dolgoznia. Jákób családja és nyája, vagyona is szépen gyarapodott Lábán házában. Mégis visszavágyott otthonába, és haza is indult mindenével együtt. Régi otthonához közeledve rettegett testvére, Ézsau haragjától, akiről azt hallotta, hogy négyszáz harcos élén közeledik felé. Jelentős ajándékokat, nyájakat küldött előre Ézsauk, hogy elnyerje jóindulatát. A találkozás előtti éjszakán Jákób álmában Isten angyalával küzdött. Ebben a küzdelemben kapta az Izráel nevet Istentől. Ézsau jóakarattal érkezett Jákóbbhoz, szeretettel ölelte át. Elcsodálkozott nagy családján és vendégszeretetét ajánlotta testvérenek. A két testvér kibékült, de Jákób nem Ézsau földjén vert sátrat, önállóan táborozott le saját pénzén szerzett földön.

2. A történet elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében

Jákób és Ézsau történetét a Biblia első könyvében, Mózes 1. könyvében találjuk. A Mózes 1. könyve a Szentírás első nagy egységének, az Ószövetségnek öt bibliai könyvből álló első szakaszát nyitja meg. *Pentateuchos*-nak (öt tekercsből álló könyvnek) is nevezik ezt a szakaszt. A *Mózes öt könyve* elnevezés nem a szerzőre, hanem az egyik főszereplőre utal. Ez az összefüggő alkotás az emberiség történetének kezdetét beszéli el a világ teremtésével kezdve, a zsidó nép ősatyáinak, néppé válásának történetével folytatva, a zsidó honfoglalás kezdetéig. A zsidó hagyomány héberül „Tórának”, vagyis „tanításnak”, „útmutatásnak” nevezte. Az Istenhez és az embertársakhoz való viszonyra nézve a zsidóság máig ezt a művet tekinti hite zsinórmértékének.⁴

A Mózes 1. könyvét a Biblia latin fordításában, a Vulgátában Genézisnek, azaz „Kezdeteknek” nevezték. Az első 11 rész összefoglalva az őstörténet címet kapta, mert hitvallásos módon tanúskodik arról, amit a világ létrejöttéről, az Isten gondviseléséről, a jóról és a rosszról hiszünk. A 12–50. rész az ősatyák története. Az ősatyák, pátriárkák azok a férfiak, akikről Isten választott népe, Izráel testileg származott: Ábrahám, Izsák, Jákób és 12 fia. Izráel történetének leírása velük kezdődik. A nekik tett ígérek teljesedtek be Isten népe életében. Ők hordozzák és öröklik Isten áldását.⁵

⁴ Kustár: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), 37–38.

⁵ Bartha, Tibor (szerk.): *Keresztény Bibliai Lexikon II.*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.,327.

Az ősatyák történetének üzenete, hogy Isten elhatározta, kihozza az emberiséget a bűn mélységéből, és újra a teljes élet áldását, lehetőségét ajánlja fel neki. Ennek a tervnek első lépése Ábrahám elhívása.⁶ Ábrahám kap ígéretet arra Istentől, hogy övé lesz Kánaán földje, utódja által pedig áldást nyer a föld minden népe. A megígért gyermek, Izsák átveszi, majd továbbadja az ígéretet. Izsák ikergyermekai, Ézsau és Jákób küzdelme vezeti tovább a történet fonalát. Az áldásért vívott küzdelemben Jákób emelkedik ki. Jákób fiaitól származik Izráel tizenkét törzse, és róla kapta nevét az egész nép is: Jákóbnak adta Isten az Izráel nevet.⁷

3. Kortörténeti információk

3.1 Helyszínek: Kánaán, Beérseba, Bétel, Paddan-Arám, Jabbók-gázló, Széir földje, Szukkót

A **Kánaán** elnevezés a Kr. e. 2. évezredtől ismert. A szó jelentése, amely a tengerpart mellett halászott bíborcsigára vezethető vissza: Bíborország. A Bibliában ez az Ígéret földjének egyik neve, amelyet Isten ígért Ábrahámnak és utódainak. Ábrahám ide érkezve bejárja az országot, több helyen is hosszabb ideig marad. Tulajdont azonban csak akkor szerez, amikor Sárát eltemeti, és megvásárolja a makpélai szántóföldet a rajta lévő, temetkezési helyül szolgáló barlanggal együtt (1Mózes 23). Fia, Izsák, majd Jákób és fiai is itt élnek. József történetével kerül Izráel népe Kánaánból Egyiptomba. Jákób azt kéri Józseftől, hogy ősei földjén temesse majd el, abban a makpélai barlangban, amelyet Ábrahám szerzett. A 2Mózes 3,8 szerint Kánaán tejjel és mézzel folyó föld, így lett a bőség, a jólét jelképévé az egyiptomi fogságból menekülő, majd letelepedő nép számára.⁸

Ezen a vidéken zajlik tehát az ősatyák története. Jákób és Ézsau történetében találkozunk ezen a vidéken belül különböző állomásokkal, emlékezetes helyszínekkel. **Beérseba** már Ábrahám és Izsák számára is fontos volt, a térség lakóival való megegyezések és a létfontosságú kutak birtoklása kapcsolódott hozzá. Innen indul el Jákób testvére haragja elől.⁹ A kánaániak Lúz nevű városát **Bételnek** nevezi el Jákób. Ezen a helyen kap ígéretet Istentől álmában, amikor otthonát elhagyva elindul. Ez a város Jeruzsálemtől északra, 18 km-re fekszik.¹⁰ Jákób **Paddan-Arám** területére, vagyis Arám síkságára, mezejére megy. Ez Mezopotámiát, a Tigris és az Eufrátesz folyók mindkét partján lévő területeket jelenti. Ez az a vidék, ahonnan egykor Ábrahám elindult Kánaán felé. Ide megy vissza Jákób, és ezért illik rá: „bolyongó arámi volt az őszám” (5Mózes 26,5).¹¹ Amikor Jákób hazájába visszaindul, akkor a Gileád-hegyvidékén megy át, itt kell kibékülnie apósával, Lábánnal. Fontos megálló következik útján a Jordán keleti mellékfolyójánál, a **Jabbóknál**, a **Jabbók-gázlónál**, más néven a Jabbók révénél. Itt harcol álmában Istennel, Isten angyalával, itt kapja meg Isten áldását és az Izráel nevet.¹² Két terület elnevezése rajzolódik még ki a történetben: a szakadékos, sziklás, vadászatra alkalmas **Széir földje**, ahol Ézsau telepedett le. Itt később szervezett ország lesz Edóm néven, amely Izráel népe számára ellenség lesz.¹³ Bár Ézsau hívja testvérét, amikor kibékülnek, Jákób nem erre a vidékre megy, hanem **Szukkótban** táborozik le. Itt folytatódik Jákób családjának története.¹⁴

⁶ Kustár: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), 59.

⁷ Kustár: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), 63–64.

⁸ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, 4.

⁹ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 165–166.

¹⁰ Uo.: 178–179.

¹¹ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, 331.

¹² Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 704.

¹³ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, 519.

¹⁴ Uo.: 564.

3.2 Félnomád életmód

Az ósatyák történeteiben a félnomád kisállattenyésztők világa jelenik meg, amelynek középpontjában áll a család és a nemzetség, valamint életének hétköznapi eseményei. Félnomádoknak azokat a kisebb-nagyobb törzseket, népcsoportokat nevezik, amelyek útban vannak a vándorló, nomád életformából a letelepedett életforma felé. Már hosszabban időznek egy-egy helyen, de még nem építenek házakat, nem telepednek le véglegesen, hanem sátorlakók maradnak. Ez jellemző Ábrahám életére és később fiára, Izsákra is, aki azonban már vetett és aratott is. A törzsi tagolódás, az életforma jellemzői hosszan tartják magukat, ám egy bizonyos fordulóponton hangsúlyosabbá válnak a letelepedett élet jellemzői.¹⁵ Izsák fia, Jákób és az ő fiai is így élhettek. Megélhetésüket az állattartás biztosította.

3.3 Pásztorokodás és vadászat

Jákób sátorozó pásztorember lett. Ő sem élt még letelepedett életformában, de nála is bizonytalanabb helyzetben volt ikertestvére, Ézsau. Ézsau vadász volt, élete teljesen attól függött, ejt-e vadat vagy sem és épségben marad-e a vadászat során. Egy szerencsétlen, éhezést hozó napon adja oda meggondolatlanul elsőszülöttségi jogát testvérenek, aki ki is használja kiszolgáltatott helyzetét.¹⁶

3.4 Elsőszülöttségi jog, elsőszülöttségi áldás

Az ókori világban az elsőszülöttségi jog azt jelentette, hogy a családban az elsőszülött fiúgyermek két részt kap a testvérek között felosztandó örökségből. Neki kell gondoskodnia idős szüleiről. Az ehhez kapcsolódó atyai áldás pedig arra jogosítja fel, hogy vezető szerepet töltsön be testvérei között.¹⁷ Az elsőszülöttségi jog átadása csak akkor vált hivatalossá, ha azt az apa jóváhagyta. Izsák valószínűleg nem tudott a kikényszerített megállapodásról, vagy nem hagyta jóvá azt.¹⁸

3.5 Többnejűség

Izrael népe az ósatyák idejében alkalmazkodik a környezetéhez. Bár a teremtésről szóló beszámoló monogámiáról beszél, az ósatyáknál találkozunk a poligámiával. A kor viszonyait tükröző Hammurabi Kódex szerint a férjnek lehetett egy második felesége, ha az első feleség meddő volt. Ehhez azonban nem volt joga, ha a felesége maga ajánlott fel egy rabszolganőt. Két feleség többször előfordul a Szentírásban, de ez mindig békétlenség forrása lett. A korban a többnejűség természetesnek számított, de összességében elmondható, hogy a monogámia volt uralkodó az izraeli családban.¹⁹

4. Teológiai mondanivaló és életkérdések

4.1 Ígéret és beteljesedés – áldás és sikeres élet

Az **ígéret** a keresztyén hit és a Biblia egyik alapvető fogalma. Az Újszövetségben a Jézus Krisztusban beteljesedett ígéret, a világ megváltására vonatkozó kijelentés a leghangsúlyosabb. Ugyanaz a megbízható Isten az ószövetségi ígéretek Istene is, Akinek ígéretei mindig érvényesek. Az Ószövetségben többször találkozunk gyermek születésére vonatkozó ígéretekkel, sok utód ígéretével, az ország, a föld birtoklásának ígéretével, valamint Isten segítségére, oltalmára, áldására vonatkozó ígéretekkel.²⁰

¹⁵ Bartha: *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 476–477.

¹⁶ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 164.

¹⁷ Uo.: 164.

¹⁸ Uo.: 164.

¹⁹ Bartha, Tibor (szerk.): *Az Ószövetség népe*, DRHE Szegedi Vallásánári Tanszéke, Szeged, 1998., 13.

²⁰ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 640–641.

Az ősatyáknak élő találkozásai voltak Istennel. Kijelentéseket, ígéreteket kaptak, amelyek be is teljesedtek. Kaptak ígéreteket a távoli jövőre nézve is.²¹ Isten vezetését, oltalmát ígérte Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak is. A rendkívüli ígéretetek központi eleme az **áldás**. A bibliai hagyományban az áldással a termékenység, az életerő, a siker, az anyagi jólét, a bőség közlése kapcsolódik össze. Mivel minden jó forrása Isten, a javak forrása Isten jóindulata, akarata. Azt az embert, aki áldást kapott, magát is különleges erővel felruházottnak tekintették.²²

Különös küzdelem a Szentírásban Jákób harca, csalása az áldásért. Édesanyja, Rebeka már az ikergyermekek születése előtt kijelentést kap arról, hogy egyik uralkodik majd a másikon, a születés jeleneténél pedig arról olvasunk, hogy Jákób testvére sarkába kapaszkodva mintegy meg szeretné előzni őt. Így érkezik meg a két testvér, Rebeka 20 évi meddősége után. A nevek beszédesek: Ézsau neve utal a tőle származó népre, és vörös, szőrösebb testére. Jákób neve összefügg a sarok szóval, és az elsőbbségért való küzdelemmel, csalással is. Amíg egyik testvér kockázatos élete miatt pillanatnyilag le is mondott volna jogáról, a másik, anyja tanácsait elfogadva, a végsőkig küzdött azért. Az idős édesapa és a testvér becsapását semmiképpen nem igazolja, nem helyesli a Szentírás. Jákób sokat szenved mindennek következtében, maga is nagy csalás áldozata lesz. Nagy küzdelem számára, mire békeséget kap abban, hogy ő lesz az ígéretetek, az áldás valódi örököse. Ezt a becsületes lelki tusát viszont végül megáldja Isten, Jákób új nevet kap. Az új neve: Izráel, ami azt jelenti, „küzdöttél Istennel és emberekkel és győztél”. Amikor Istenre tekintve, Rá bízva útját, igazi megerősítést és sikert kap.²³

4.2 A család közössége

Bár a Bibliában nem találunk pontosan a család szóval fordítható kifejezést, a családi kapcsolatok, az összetartozás ereje számos történetben nagyon fontos szerepet kap. Izráel törzsei nemzetségekre, a nemzetségek pedig házakra oszlanak. Ez a „ház, háznép” lehet a család, nagycsalád megfelelője a mi szóhasználatunkban.

A bibliai korban korán házasodtak, így egy férfi már 20 éves kora előtt apa, 40 éves korára nagypapa, 60 éves korára dédapa lehetett. A nomád életformában a nagycsalád együtt élhetett, de felismerhető a szűkebb értelemben vett család is, a férfi, a nő és a gyermekek közössége. A Szentírás Isten áldásának, a társadalom legkisebb egységének tekinti a családot.

A házasság teljes életközösséget, szövetséget jelent. Bár kialakult a poligámia is, a Biblia a házastársak egymás iránti hűségét, teljes odaadását, szeretetét követeli meg. A család istentiszteleti közösség is, Isten törvényét, szabadító tetteit át kell adni a családban a következő nemzedéknek. Az asszony feje a férfi, akinek szeretettel kell gondoskodnia feleségéről. A gyermekáldás, a sok gyermek Isten különös ajándéka, megtiszteltetést jelent.²⁴

Történetünk bepillantást enged Izsák és Rebeka családjába, a családfő döntéseit, az anya érzelmeit, a családi konfliktusok gyökereit láthatjuk kirajzolódni. Hangsúlyos, hogy Jákóbot befogadja Lában és az idegen földön családra talál, majd családot alapít. Isten gazdag áldását jelenti, hogy Jákób népes családdal, sok gyermekkel tér vissza ősei földjére. A család és a nagycsalád a Szentírásban, minden nehézségével, olykor esendőségével együtt, Isten ajándéka, az élet alapvető, biztonságos kerete az ember számára.

²¹ Bartha (szerk.): *Kereszttyén Bibliai Lexikon II.*, 363.

²² Rózsa, Huba: *A Genesis könyve II. – A pátriárkák*, Szent István Társulat, Bp., 2009., 215–217.

²³ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 165.

²⁴ Bartha (szerk.): *Kereszttyén Bibliai Lexikon I.*, 245–248.

4.3 Megbocsátás és megbékélés

Jákób és Ézsau történetén már a kezdetektől végigvonul az a feszültség, amely az ikerpár versengésével járó konfliktusokban kibontakozik. Megtudjuk, hogy az apa a vadász Ézsaut, az anya a gyakran körülötte forgolódó, pásztor Jákóbot kedveli jobban. A lencsefőzelék esete tovább fokozza az érzelmeket. Egyszerre sajnáljuk Ézsaut és tartjuk felelőtlennek is. Az idős apa becsapásával, az elmondott áldással pedig a tetőpontra jutunk. Jákób idegenben elért sikereit, gazdagságát is beárnyékolja, hogy őt is becsapják, másrészt rettegve gondol a testvérével való találkozásra. A megoldást a megbocsátás ajándéka, a megbékélés lehetősége hozza el. Ézsau félretette egykori gyilkos indulatát, haragját és szeretettel fogadja visszatérő testvérét.

A Biblia az ókori keleti népek szokásaihoz képest gátat vet a féktelen bosszúállásnak. A 3Mózes 19,18-ban ezt olvashatjuk: „*Ne légy bosszúálló, se haragtartó néped fiaival szemben! Szeresd felebarátodat, mint magadat! Én vagyok az Úr!*”.²⁵ Az Újszövetség üzenete megerősít abban, hogy Jézus Krisztus által Isten bocsáthat meg minden bűnt. Ha megvalljuk bűneinket, elfogadhatjuk Tőle a bűnbocsánatot. Ő tesz készségessé arra is, hogy mi is könyörülő szeretettel, megbocsátó lélekkel tudjunk tekinteni azokra, akik minket bántottak meg. A megbocsátás ajándéka felbecsülhetetlen érték annak számára is, akinek megbocsátanak, és annak is, aki megszabadul haragjától. A Jézustól tanult imádságban, a Miatyánkban akár minden nap találkozhatunk ezzel a gondolattal: „*bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*” (Máté 6,12).²⁶

4.4 Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?

A bibliai történet háttérét, teológiai mondanivalóját megismerve el kell gondolkodnunk azon, vajon milyen életkérdésekben szólít meg bennünket ma mindez. Egészen személyesen milyen üzenetet hordoz számunkra?

A következő táblázat segít abban, hogy áttekintsük, milyen életkérdéseket vetnek fel a Jákób és Ézsau történetéből kiemelkedő teológiai hangsúlyok, majd tovább gondoljuk, hogyan kapcsolódhatunk a kisgyermek világához.

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szemével	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3–6 év)
1.	Ígéretes és beteljesedés – áldás és sikeres élet	Mit jelent Isten ígéreteiben bízni a saját életünkre nézve? Miben tapasztalod Isten áldását? Honnan merítesz erőt, amikor teljesen újat kell kezdeni? Hogyan jelenik meg a hited a hétköznapiakban?	„Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, énteljesítés, önértékelés
2.	A család közössége	Milyen ajándékokat hordoz számomra a saját családom? Hogyan tudom segíteni azokat a családokat, amelyekkel találkozok munkám során?	A család és a családi vallásos szocializáció A testvérhelyzet, a kisgyermek mint testvér
3.	Megbocsátás és megbékélés	Jelen van-e hétköznapijaimban a bocsánatkérés és a megbocsátás gyakorlata? Hogyan erősít engem az újrakezdés lehetősége, a „tiszta lap” esélye?	Az érzelmek kifejezése, fontossága Erkölcsei fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

²⁵ Léon-Dufour, Xavier: *Biblikus Teológiai Szótár*. Szent István Társulat, Budapest, 1972, 897.

²⁶ Bartha (szerk.): *Keresztény Bibliai Lexikon II.*, 170–171.

II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3–6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ

1. A 3–6 éves gyermekek hitének általános jellemzői

1.1 Intuitív-projektív hit

Az óvodáskorú gyermek hitét Fowler intuitív-projektív hitnek nevezi. A kisgyermekekre jellemző, hogy gyermeki, természetes hitük képzelőerővel teljes, utánzó jellegű. Egyrészt a gyermek saját benső világából táplálkozó elképzelések, másrészt a családban megéltek, tapasztaltak alapján Istenre és a transzszendens világra vonatkozó kivetítések alkotják.²⁷ A gyermek azonosul azokkal a gondolkodásbeli mintákkal, amelyek a hozzá legközelebb álló felnőttek hitvilágát jellemzik, megismerkedik a kapcsolódó tabukkal, szabályokkal.²⁸

A fantázia, a képzelőerő a gyermekben és a körülötte lévő feszültségeket és félelmeket segít leképezni és feldolgozni. A felnőttek feladata építő irányba terelni a gyermek kutakodását történetekkel és szimbólumokkal. Ehhez elfogadó környezet szükséges, ahol a gyermek kifejezheti magát verbálisan és nonverbálisan is. Egy ilyen közegben fogadja nyitottan a korrekciót, a benne lévő képek újra formálását.²⁹

1.2 Az istenkép fejlődése

A gyermek vallásosságának gyökereit a születést követő összetartozás, egybefonódás tapasztalatában látják a lélektani megfontolások. Az ösbizalom, az anya-gyermek kapcsolat, az elrejtettség-érzés, az anya mindenhatósága, az anya arca, amelyben önmagára ismer és az odafordulást és elfordulást jeleníti meg számára – ezek az istenkép első, később is megjelenő elemei.

A gyermek istenképébe aztán mindkét szülő vonásai beleolvadnak. Ám nem a szülőkről alkotott kép változik át istenképpé, hanem inkább a szülőkhöz és Istenhez is kötődő „feltétlen szeretet” és „legfőbb tekintély” képe mutatkozik meg az istenképben.³⁰ A kisgyermekkor vallására jellemző tehát a „szülő formájú” istenkép, melyben Isten jószágos Atya, férfierővel felruházva. Az antropomorf-analógiás gondolkodásnak megfelelően az emberi tulajdonságokat Istenre vetítik át, és a szüleikre is az isteni tulajdonságokat tartják érvényesnek. (pl. a szülő örök életű)³¹

Tovább árnyalja az istenképet a szülővel való azonosulás folyamatában a szülői parancsok és tilítások beépülése, a felettes én kialakulásával, ami az erkölcsi cselekvés alapjává válik, majd elérkezik a tudatos különbségtétel a szülőképpel és az istenkép között.³² A tapasztalatok gazdagodásával beleolvad az istenképbe mind az otthonlét, mind az elhagyatottság érzése, pozitív és negatív tapasztalatok is keverednek, összesűrűsödik az, ami gazdagítja, előre viszi és az, ami rémiszti az embert.³³

A belső feszültségek, a félelem feldolgozásában előre viszi a gyermeket a bibliai történetekre való elmélyült odafigyelés. A történet hallgatása közben intenzív tanulás zajlik, belső képalkotás, azonosulás a szereplőkkel. A nagy kérdésekkel foglalkozó élethelyzetek, konfliktusok azon a síkon kerülnek elő, amelyen a kisgyermek ezekkel foglalkozni tud. A történet segítségével formátlan érzések, lelki, erkölcsi tartalmak nyernek formát. Ezek a megküzdésre, a félelem leküzdésére serkentik a gyermeket. Ezekből a történetekből bontakozik ki, formálódik tovább az istenkép – kicsoda és

²⁷ Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 117.

²⁸ Fodorné Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996, 38.

²⁹ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.

³⁰ Schweitzer, Friedrich: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999, 187.

³¹ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.

³² Schweitzer: *Vallás és életút*, 196.

³³ Uo.: 188.

milyen az Isten. A Biblia nagy történetei bátorságot, bizalmat adnak a gyermeknek arra nézve, hogy Isten jó, az élet szép, Isten nehéz helyzetben sem hagy el, lehet benne reménykedni. A történetekben gyökerezhet a kisgyermek identitástudata is: ő Isten teremtménye, Isten szeretetből alkotta – ez a tudat bátorságot, reményt ad.³⁴

2. A Jákób és Ézsau történetéhez kapcsolódó valláspedagógiai szempontok

Jákób és Ézsau története több ponton is segít abban, hogy az óvodáskorú gyermek hitének sajátosságait figyelembe véve, az ő világához kapcsolódjunk, istenképe gazdagodásához hozzájáruljunk. Nézzük meg közelebbről, mit is jelent ez!

2.1 „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom

Az ősatyák történetét átszövő, újra és újra elhangzó ígéretetek üzenete: „Biztonságban vagy, vigyázok rád, bízatsz bennem, számíthatsz rám, mindig a legjobb barátod leszek”. Ez az Isten szövetségéről, hűségéről, szeretetéről szóló megerősítés igen fontos a kisgyermek számára is.

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ősbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtett-ség érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben.

A kisgyermeknek igénye van a biztonságra, a követhető viselkedési normákra, az egészséges autonómiára, bővülő ismeretekre. Mindez a kisgyermek vallásos igényének nevezhető a szó tágabb értelmében. Számára az egész világ Istenről beszélhet, ha a környezete ezt közvetíti számára. Van benne egy természetes „istenvágy”, amire válaszolhat az ő fizikális, érzelmi és intellektuális igényeinek kielégítésével a környezete. Így természetes módon valósulhat meg számára a keresztyén értékek közvetítése.³⁵

A hitbeli értékek közvetítése még nem elsősorban ismeretátadás, hanem inkább élmények és személyes kapcsolatok erejének útján történhet. A gyermek az emberi kapcsolatok hófokán keresztül tanul. Nagyon fontos ezért, hogy akitől a történetet hallja, annak magának is élményt jelentett a bibliai történettel való találkozás. A mesélés személyes érintettségéből fakadó atmoszférájára évek múlva is emlékezni fog.³⁶

Az Isten ígéreteivel való biztatás, az Isten vezetéséről, gondviseléséről szóló tanítás azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történeteit kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Ne egy fenyegető, számon kérő Istent mutassunk be neki, hanem a hűség, az irgalom Istenét, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés örömeire, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.³⁷

Azzal segítünk, ha hangsúlyossá tesszük a gyermek elfogadottság-érzését, Isten áldásának erejét. Az áldás azt is jelenti, hogy Isten vezet a sikereken és a kudarcokon át, Ő teszi eredményessé és elfogadhatóvá, átélhetővé a hétköznapiakat. Felszabadító üzenet ez a sokféle elvárással terhelt szülők és gyermekek felé, hiszen ennek feszültsége (rohanó életritmus, teljesítménykényszer, különórák óvodás korban) a gyermekek életében is ott van.

Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossá, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülődéskor, a családi élet szomorú változásai közepette.

³⁴ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 118–119.

³⁵ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 39.

³⁶ Uo.: 40.

³⁷ Uo.: 40–41.

2.2 „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, énefejlődés, önértékelés

A születéstől a kisgyermekkor felé haladva, az anya-gyermek szimbiózisból kilépve az egészségesen fejlődő gyermek lassan önálló személyiséggé fejlődik. Az énefejlődés során a két-három éves gyermeknek kialakul a belső képe a külvilágról, az érzelmi tárgyállandóság képességével akkor is bízik már édesanyjában, ha nem látja, tud várni rá, és önmagát különállónak éli meg.³⁸ Kialakul éntudata, tudatosul benne, hogy ő egy individuum. Kialakítja saját attitűdjét, cselekvéseinek formáját. Kialakul a testsémája – megérti, hogy a testrészei hozzá tartoznak, mozgását kontrollálja.³⁹

Döntő szerepe van az éntudat kialakulásában az interperszonális kapcsolatoknak. Két éves kor után a verbális kommunikáció kialakulásával kiszélesedik a gyermek kapcsolatköre. Erőteljessé válik az utánpótlás, a gyermek beépíti a mintákat a magatartásába. A harmadik év elején már nemcsak átvesz énmintákat, hatalmat is kíván gyakorolni mások fölött. Az én tudatossá válik, beszédmódja egyes szám első személyű lesz.⁴⁰

A gyermek önértékelésében, abban, hogy mennyire bízik magában, nagy szerepet játszik közvetlen környezete. Következetes elvárásokra van szükség ahhoz, hogy magabiztossá válhasson döntéseiben. A kiszámíthatatlan elvárások és a túlszabályozás is oda vezet, hogy a gyermek bizonytalanra válik, önbecsülése csökken, a megnyirbált öntudat szégyenérzetet hoz.⁴¹

A gyermek a világ felfedezésére indul, kíváncsiság, fáradhatatlanság jellemzi. Egyre inkább helyet igényel magának a világban – a térben és mások szívében is. A 4–6 éves kort Erikson „tolakódó kornak” nevezi, mert a gyermek kérdéseivel ostromolja környezetét. Az autonómia egészséges növekedéséhez fegyelemre és toleranciára egyaránt szükségük van, az elengedés és megtartás egyensúlyának keresése közben formálódik ki az akarat.⁴² Részünkről a személyes figyelem, a bátorítás és a következetesség az, amire a gyermeknek szüksége van, és amivel egy olyan Istenről tanúskodunk számára, Aki őt ismeri, szereti gyermekként és Akinek fontos az ő személyes életútja.

A testvérek története jó azonosulási alapot ad a kisgyermeknek. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szeretetének időleges hiánya nem állja útját a sikernek. Jöhetnek kalandok, nehézségek, a főszereplő túljut a próbákon. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többlete, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események háttérében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítenek a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményezőkézség megerősödésében.⁴³

2.3 A család és a családi vallásos szocializáció

Jákób és Ézsau története egy család konfliktusokat átélő, majd kiteljesedő közegébe visz bennünket.

A gyermek számára ma is a család az a közeg, amelyben alapvető tanulási folyamatai elindulnak. Itt ismeri meg a társadalom alapvető normáit, értékeit, az őt körülvevő világ szimbólumrendszerét, és innen indul a vallásos szocializációja is. Implicit vallásos nevelésnek nevezhetjük azt a folyamatot, amelyben a gyermek már koragyermekkorától megtapasztalja, hogy biztonságban van, ő maga értékes. Az ehhez kapcsolódó élményei megalapozzák pozitív istenképét és vallási beállítódását. Ebben a folyamatban a gyermekben bizalom ébred önmaga és a világ iránt. Ha pedig mindez egy vallás szimbólumrendszerével, a család hitének gyakorlásával kapcsolódik össze, akkor explicit vallásos

³⁸ Szabóné László Lilla: *A gyermekeológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében – PhD értekezés*, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermekeologia.pdf, 112, (Letöltés: 2021. október 7.)

³⁹ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1988, 60.

⁴⁰ Murányi-Kovács – Kabainé: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, 61.

⁴¹ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 35.

⁴² Uo.: 35–36.

⁴³ Somfalvi, Edit: *A történetmondás lelkipálosi lehetőségei kisgyermekkorban*, *Református Szemle*, 2007/2, 392.

nevelésről is beszélhetünk. Ez kisgyermekkorban leginkább a család szokásrendszerén, a családi rituálékon keresztül valósul meg. A rituálék jó eszközök arra, hogy generációk adják át egymásnak értékeiket, céljaikat, viselkedési mintáikat. A gyermek itt a vallás tartalmi és formai dimenziójával is találkozhat. Az ismétlés biztosságot ad számára, és hordozza a tanulás és az azonosulás lehetőségét.

A nagyszülők és a szülők génjeik mellett olyan világnézetet is „örökítenek”, amelyre a következő generáció saját életéről, világról alkotott képét építheti. A 21. század elején azt tapasztaljuk, hogy a családok nagyfokú heterogenitása – a családszerkezet, a vallási hovatartozás, a vallási kérdésekről való gondolkodás elbizonytalanodása – tradícióörökléshez vezetett már a jelenlegi nagyszülők korosztályában is. A különböző háttérből érkező fiatal párnak magának kell kialakítania életét, vallási kérdésekben is, s így a mai szülők és gyermekek sok esetben egyfajta „vallási hontalanságban” nőnek fel. Meghatározó segítség lehet a gyülekezet, az egyházi intézmény, a pedagógus támogatása, jelenléte a család életében, olyan közegként, ahol lehet kérdezni, tapasztalatokat megosztani, utakat keresni a saját, megélhető családi rítusok kialakítására.⁴⁴

2.4 A testvérhelyzet, a kisgyermek mint testvér

A szülők mellett fontos szerepet játszanak a gyermek szociális fejlődésében a testvérek is. A testvér érkezése megváltoztatja az addigi szülő-gyermek kapcsolatrendszerét. Nemcsak a létszám nő, hanem megváltozik a család szerkezete, az érzelmi légkör, az érzelmek megosztása is. Sok tényező befolyásolja a testvérek egymás közötti kapcsolatát. Fontos, hogy a gyermek milyen helyet foglal el a testvérsorban. Mindegyik helyzetnek van előnye és hátránya. Megoszlanak a vélemények arról is, hogyan hat a gyermekekre a kisebb vagy a nagyobb korkülönbség.

Kiegyensúlyozott családi környezetben a testvérkapcsolat mindenképpen gazdagító a gyermek számára. Amikor a szülők tiszteletben tartják mindegyik gyermek egyéniségét és igazságosan kezelik a különbségeket, segítik őket egymás elfogadásában. Az ikrek esetében is fontos az egyediség átélésének segítése. A nagyobb család több lehetőséget ad a különböző alkalmazkodási helyzetek elsajátítására és az önállóságra.

Az újszülött kistestvért általában csodálják a gyermekek. Nehézséget az okoz számukra, hogy a szülők sok időt töltenek a babával. A gyermek mindent megtesz, hogy őt is észrevegyék. A rivalizáció, a pozícióharc akkor kezdődik, amikor már a kistestvér is önállóul. Ezekre a „harcokra” szüksége van a gyermeknek, hogy elsajátítsa a társas viselkedési formákat. Így tud majd boldogulni a kortárskapcsolatokban is.

Fontos megfigyelés, hogy a testvér szeretete ugyanúgy jelen van a testvérkapcsolatokban, mint a testvérféltékenység. Ha a nagyobb gyermek a szülőkkel együtt fejt meg a baba nyelvét, ha hall az ő kiskoráról, akkor segítséget kap érzelmi átéléséhez. A szakemberek szerint igazi együttműködés akkor kezd kialakulni a testvérek között, amikor egyikük már elérte az iskoláskort.⁴⁵

A testvérek küzdelmeiről, a testvérszeretetről, a megbékélésről szóló bibliai üzenettel segíthetjük a gyermekeket, hogy testvérkapcsolataikban formálódjanak és gazdagodjanak.

2.5 Az érzelmek kifejezése, fontossága

Jákób és Ézsau története közvetlenül, az érzelmek szintjén szólítja meg a gyermeket: az apai és anyai érzésekkel, a testvérek küzdelmével és haragjával, majd a családtagok féltésével, végül a kibékülés szándékával való szembesülés. Az öröm, a szomorúság, az elhagyatottságtól való félelem, a testvérféltékenység érzéseinek átélését segíthetjük a történettel való azonosulás során.

Már a csecsemők is átélnek az érzelmek egy kis készletét, az örömet, a dühöt, az undort és a meglepetést, később, 6–9 hónapos kortól a félelmet is. Ezek az elsődleges, közvetlen érzelmek nagyon

⁴⁴ Kodácsy-Simon Eszter – Szabóné László Lilla: *Kisgyermek a családban*, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 87–90.

⁴⁵ Murányi-Kovács – Kabainé: *A gyermekkor és a serdülőkor személyiségzavarok pszichológiája*, 65–67.

korán megjelennek és beazonosíthatjuk őket a csecsemők arckifejezését figyelve.⁴⁶ Kétéves korára a gyermek eljut az elsődleges, közvetlen érzelmeken túl a közvetett, társas érzelmek megélésének szintjére. A büszkeség, a zavar, a szégyen, az irigység érzései tovább vezetik a gyermeket a szociális fejlődésben, erősítik, vagy éppen sértik én-tudatát. Ahhoz, hogy a gyermek a társas kapcsolatokban helytálljon, meg kell tanulnia értelmezni mások érzéseit és tudnia kell azt is, hogyan szabjon gátat érzelmeinek. Az érzelmi intelligencia az a képesség, amellyel lehetővé válik az érzelmek megfelelő kifejezése és a másik ember érzelmeinek értékelése. A kisgyermek érzelmi intelligenciája kialakulóban van, általában még nem uralkodik érzelmein, sokkal inkább érzelmei uralkodnak rajta. Fontos, hogy az érzelmek kifejezésében és differenciálásában segítsük a kisgyermeket. Megvan a szerepe a negatív érzelmek verbalizálásának, és erősíti a kisgyermek személyiségét a pozitív érzelmek kifejezése.⁴⁷

2.6 Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz

Jákób és Ézsau történetében találkozunk a kisgyermek jónak és rossznak ítéltető cselekedetekkel: csalás és hazugság, befogadás és segítség. Az előforduló szándékok és cselekedetek felvetik azt a kérdést, hogyan is gondolkodik a kisgyermek a jóról és a rosszról, hogyan alakul erkölcsi fejlődése, ítéletalkotása.

Kohlberg erkölcsi fejlődésről alkotott elmélete szerint a kisgyermek erkölcsé heteronóm erkölcs, vagyis egy másik személy, vagy egy szabály mondja meg, mi a jó és a rossz. Alkalmazkodik a szabályokhoz, hogy kerülje a konfliktust. A szabályokat örökérvényűnek tekinti. A tettek súlyosságának számára a jutalmazás és a büntetés a mércéje. A szülői parancsok és tiltások beépülnek erkölcsi ítéletrendszerébe, és a lelkiismeret hangján szólalnak meg.⁴⁸ Jó tudnunk, hogy a szabályokat szó szerint értelmezi és a felnőtt magatartása és kérései mindig sugalmazó hatásúak számára. Piaget felhívja a figyelmet arra, hogy a kisgyermek gondolkodásában a rossz tettek maguk után vonják büntetésüket, egyfajta immanens igazságban hisz.⁴⁹

Elmondható tehát, hogy a gyermek már egészen kis korától különbséget tesz a jó és a rossz között, ugyanakkor az egész kisgyermekkor ideje alatt rá van utalva a felnőttek útbaigazítására és mintaadására. A gyermek családjától és környezetétől függ, hogy a jó és a rossz kategóriái mennyire és hogyan kapcsolódnak össze számára Isten akaratával.⁵⁰

2.7 Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

A kisgyermek nem általában a jóról és rosszról, hanem jó és rossz tettekről alkot képet. Amikor Jákób rossz tetteiről, Ézsau haragjáról, majd a testvérek kapcsolatának megváltozásáról beszélünk, fontos, hogy az elfogadó, megbocsátó szeretetre tegyünk a hangsúlyt.

Mivel a gyermek személyisége a kezdeményezés és a büntetés belső harcában fejlődik az óvodáskorban, óvatosan kell bánnunk a bűnösség és a bűn elvont fogalmaival. Ne tegyük a gyermekre elhordozhatatlan teherként a bűnbánat súlyát, hanem mutassuk be Istent ebben az életszakaszban a megbocsátás, a szeretet Isteneként!⁵¹ Jákób és Ézsau története alkalmas arra, hogy felmutassuk az újrakezdés, a megbocsátás lehetőségét és örömet.

⁴⁶ Cole, Michael – Cole, Sheila R.: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998, 409.

⁴⁷ Szabóné: *A gyermekteológia vizsgálata...*, 129–131.

⁴⁸ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.

⁴⁹ Szabóné: *A gyermekteológia vizsgálata...*, 127.

⁵⁰ Uo.: 129.

⁵¹ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 40.

Felhasznált irodalom

- BARTHA, Tibor (szerk.): *Az Ószövetség népe*, DRHE Szegedi Vallástanári Tanszéke, Szeged, 1998.
- BARTHA, Tibor (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.
- COLE, Michael – COLE, Sheila R.: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- FODORNÉ Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
- KODÁCSY-SIMON Eszter – SZABÓNÉ László Lilla: *Kisgyermek a családban*, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 87–115.
- KOVÁCS Barbara Luca – MÁTRAI Marianna: *Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban*, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 116–146.
- KUSTÁR, Zoltán: *Mózes öt könyve (a Pentateuchos)*, in: PECSUK, Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 32–52.
- LÉON-DUFOUR, Xavier: *Biblikus Teológiai Szótár*. Szent István Társulat, Budapest, 1972.
- MURÁNYI-KOVÁCS Endréné – KABAINÉ Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
- RÓZSA, Huba: *A Genesis könyve II. – A pátriárkák*, Szent István Társulat, Bp., 2009.
- SCHWEITZER, Friedrich: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999.
- SOMFALVI, Edit: *A történetmondás lelkipedagógiai lehetőségei kisgyermekkorban*, *Református Szemle*, 2007/2, 363–397.
- SZABÓNÉ László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében – PhD értekezés*, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermekteologia.pdf
- TÓTH, Kálmán: *Mózes öt könyvének magyarázata*, in: BARTHA, Tibor (szerk.): *Jubileumi Kommentár*, MORE Zsinata, Budapest, 1981, 135–277.

III.
SZEMPONTOK ÉS FELADATOK
JÁKÓB ÉS ÉZSAU TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZÁSÁHOZ

Valláspedagógiai kapcsolódás a témához:

A történet fókuszja: Isten ajándéka a családnak, a szüleink és a testvéreink. Ő segít megbocsátani és kibékülni, amikor megbántottuk egymást.

A kisgyermek világához a következő pontokon kapcsolódhatunk a történettel:

1. „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom

Az ósatyák történetét átszövő, újra és újra elhangzó ígéretes üzenete: „Biztonságban vagy, vigyázok rád, bízhsz bennem, számíthatsz rám, mindig a legjobb barátod leszek”. Ez az Isten szövetségéről, hűségéről, szeretetéről szóló megerősítés igen fontos a kisgyermek számára is.

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ősbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtettségi érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben. Az Isten ígéreteivel való biztatás, az Isten vezetéséről, gondviseléséről szóló tanítás azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történeteit kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Ne egy fenyegető, számon kérő Istent mutassunk be neki, hanem a hűség, az irgalom Istenét, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés örömére, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.

Azzal segítünk, ha hangsúlyossá tesszük a gyermek elfogadottság-érzését, Isten áldásának erejét. Az áldás azt is jelenti, hogy Isten vezet a sikereken és a kudarcokon át, Ő teszi eredményessé és elfogadhatóvá, átélhetővé a hétköznapokat. Felszabadító üzenet ez a sokféle elvárással terhelt szülők és gyermekek felé, hiszen ennek feszültsége (rohanó életritmus, teljesítménykényszer, különórák óvodás korban) a gyermekek életében is ott van. Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossá, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülődéskor, a családi élet szomorú változásai közepette.

2. „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, énejlődés, önértékelés

A testvérek története jó azonosulási alapot ad a kisgyermeknek. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szeretetének időleges hiánya nem állja útját a sikernek. Jöhetnek kalandok, nehézségek, a főszereplő túljut a próbákon. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többete, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események hátterében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítik a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményező-készség megerősödésében.

3. A család és a családi vallásos szocializáció

Jákó és Ézsau története egy család konfliktusokat átélő, majd kiteljesedő közegébe visz bennünket.

A gyermek számára ma is a család az a közeg, amelyben alapvető tanulási folyamatai elindulnak. Itt ismeri meg a társadalom alapvető normáit, értékeit, az őt körülvevő világ szimbólumrendszerét, és innen indul a vallásos szocializációja is. Implicit vallásos nevelésnek nevezhetjük azt a folyamatot, amelyben a gyermek már koragyermekkorától megtapasztalja, hogy biztonságban van, ő maga értékes. Az ehhez kapcsolódó élményei megalapozzák pozitív istenképét és vallási beállítódását. Ebben a folyamatban a gyermekben bizalom ébred önmaga és a világ iránt. Ha pedig mindez egy vallás szimbólumrendszerével, a család hitének gyakorlásával kapcsolódik össze, akkor explicit vallásos nevelésről is beszélhetünk. Ez kisgyermekkorban leginkább a család szokásrendszerén, a családi rituálékon keresztül valósul meg. A rituálék jó eszközök arra, hogy generációk adják át egymásnak értékeiket, céljaikat, viselkedési mintáikat. A gyermek itt a vallás tartalmi és formai dimenziójával is találkozik. Az ismétlés biztosságot ad számára, és hordozza a tanulás és az azonosulás lehetőségét.

4. A testvérhelyzet, a kisgyermek mint testvér

A szülők mellett fontos szerepet játszanak a gyermek szociális fejlődésében a testvérek is. A testvér érkezése megváltoztatja az addigi szülő-gyermek kapcsolatrendszerét. Nemcsak a létszám nő, hanem megváltozik a család szerkezete, az érzelmi légkör, az érzelmek megosztása is. Sok tényező befolyásolja a testvérek egymás közötti kapcsolatát. Fontos, hogy a gyermek milyen helyet foglal el a testvérsorban. Mindegyik helyzetnek van előnye és hátránya. Megosztanak a vélemények arról is, hogyan hat a gyermekekre a kisebb vagy a nagyobb korkülönbség.

Kiegyensúlyozott családi környezetben a testvérkapcsolat mindenképpen gazdagító a gyermek számára. Amikor a szülők tiszteletben tartják mindegyik gyermek egyéniségét és igazságosan kezelik a különbségeket, segítik őket egymás elfogadásában. Az újszülött kistestvért általában csodálják a gyermekek. Nehézséget az okoz számukra, hogy a szülők sok időt töltenek a babával. A gyermek mindent megtesz, hogy őt is észrevegyék. A rivalizáció, a pozícióharc akkor kezdődik, amikor már a kistestvér is önálló. Ezekre a „harcokra” szüksége van a gyermeknek, hogy elsajátítsa a társas viselkedési formákat. Így tud majd boldogulni a kortárskapcsolatokban is. Fontos megfigyelés, hogy a testvér szeretete ugyanúgy jelen van a testvérkapcsolatokban, mint a testvérféltékenység. Ha a nagyobb gyermek a szülővel együtt fejt meg a baba nyelvét, ha hall az ő kiskoráról, akkor segítséget kap érzelmi átéléséhez. A szakemberek szerint igazi együttműködés akkor kezd kialakulni a testvérek között, amikor egyikük már elérte az iskoláskort.

A testvérek küzdelmeiről, a testvérszeretetről, a megbékélésről szóló bibliai üzenettel segíthetjük a gyermekeket, hogy testvércapcsolataikban formálódjanak és gazdagodjanak.

5. Az érzelmek kifejezése, fontossága

Jákób és Ézsau történetén keresztül közvetlenül, az érzelmek szintjén szólítja meg a gyermeket az apai és anyai érzésekkel, a testvérek küzdelmével és haragjával, majd a családtagok féltésével, végül a kibékülés szándékával való szembesülés. Az öröm, a szomorúság, az elhagyatottságtól való félelem, a testvérféltékenység érzéseinek átélését segíthetjük a történettel való azonosulás során.

6. Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz

Jákób és Ézsau történetében találkozunk a kisgyermek jónak és rossznak ítéltető cselekedetekkel: csalás és hazugság, befogadás és segítség. Az előforduló szándékok és cselekedetek felvetik azt a kérdést, hogyan is gondolkodik a kisgyermek a jóról és a rosszról, hogyan alakul erkölcsi fejlődése, ítéletalkotása.

Kohlberg erkölcsi fejlődésről alkotott elmélete szerint a kisgyermek erkölcsé heteronóm erkölcs, vagyis egy másik személy, vagy egy szabály mondja meg, mi a jó és a rossz. Alkalmazkodik a szabályokhoz, hogy kerülje a konfliktust. A szabályokat örökérvényűnek tekinti. A tettek súlyosságának számára a jutalmazás és a büntetés a mércéje. A szülői parancsok és tiltások beépülnek erkölcsi ítéletrendszerébe, és a lelkiismeret hangján szólalnak meg. Jó tudnunk, hogy a szabályokat szó szerint értelmezi és a felnőtt magatartása és kérései mindig sugalmazó hatásúak számára. Piaget felhívja a figyelmet arra, hogy a kisgyermek gondolkodásában a rossz tettek maguk után vonják büntetésüket, egyfajta immanens igazságban hisz.

Elmondható tehát, hogy a gyermek már egészen kis korától különbséget tesz a jó és a rossz között, ugyanakkor az egész kisgyermekkor ideje alatt rá van utalva a felnőttek útbaigazítására és mintaadására. A gyermek családjától és környezetétől függ, hogy a jó és a rossz kategóriái mennyire és hogyan kapcsolódnak össze számára Isten akaratával.

7. Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

A kisgyermek nem általában a jóról és rosszról, hanem jó és rossz tettekről alkot képet. Amikor Jákób rossz tetteiről, Ézsau haragjáról, majd a testvérek kapcsolatának megváltozásáról beszélünk, fontos, hogy az elfogadó, megbocsátó szeretetre tegyünk a hangsúlyt.

Mivel a gyermek személyisége a kezdeményezés és a bűntudat belső harcában fejlődik az óvodáskorban, óvatosan kell bánnunk a bűnösség és a bűn elvont fogalmaival. Ne tegyük a gyermekre elhordozhatatlan teherként a bűnbánat súlyát, hanem mutassuk be Istent ebben az életszakaszban a megbocsátás, a szeretet Isteneként. Jákób és Ézsau története alkalmat ad arra, hogy felmutassuk az újrakezdés, a megbocsátás lehetőségét és örömeit.

Fejlesztési lehetőségek a feladatok mentén:

A történet megértését szolgálják, illetve a rá való emlékezést segítik a **kognitív** célú feladatok: 1–6., 7–12., 13., 15., 16., 21., 22., 23., 24., 25., 27., 28., 29., 30.

A történet átélését a képek, a szereplőkkel történő azonosulást a beszélgetés és a feladatok segítik. A történet egy-egy etapjához való **érzelmi** viszonyulást segítik az alábbi feladatok: 1–6., 7–12., 16., 17., 18., 19., 20., 26.

A **feladattudatot**, **szabálytudatot**, kitartást, a kezdeményezést, a finommotorikát pedig a következő feladatok segíthetik: 7–12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 25., 26., 27., 28., 60.

BIBLIAI IGEHELY: JÁKÓB ÉS ÉZSAU (1MÓZES 25–33)

SOR-SZÁM	FELADAT	FELADATTÍPUS ÉS NEHÉZSÉGI FOK	KÉRDÉSEK A TÖRTÉNET, AZ ÜZENET FELDOLGOZÁSÁHOZ	TEOLÓGIAI MÖGÉNGYELŐ, BÁTORTÓ ÜZENET
	TEMATIKUS KÉPEK A TÖRTÉNETHEZ			
1.	Réges-régen élt egy kedves házaspár: Izsáknak és Rebekának hívták őket. Sokáig vártak arra, hogy gyermekük szülessen. Végül Isten egyszerre két fiút is adott nekik! Ikrek születtek a családban. Először született meg Ézsau, azután Jákób. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Kik a te családtagjaid? Sorold fel őket! Te mit szoktál játszani a szüleiddel? Született már kistestvéred? Te mit tudtál segíteni, amikor ő kisbaba volt? Mit csinálsz szívesen a testvéreddel?	A család Isten ajándéka. Köszönd meg te is Istennek a családodat!
2.	Ézsau és Jákób nagyon különbözők voltak. Gyermekként és felnőttként is. Ézsau vadász volt, és ez nagyon tetszett az édesapjának, Izsáknak. Jákób pedig pásztor volt, és sokat segített a ház körül édesanyjának, Rebekának. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Miben volt más Ézsau és Jákób? Mi lett Ézsau foglalkozása? Mivel foglalkozott Jákób? Te miben hasonlítasz a szüleidre? Miben vagy olyan, mint a testvéred? Mi az, amiben különböztek?	Isten ajándéka, hogy különbözőek lehetünk. Isten szeret téged, úgy, ahogy vagy!
3.	Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár édesapjától, Izsáktól. Az éhes ikertestvérenek egy tál lencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauinak járna. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Mire vágyott Jákób? Mit ajánlott Ézsaunak cserébe azért, amit ő akart? Te miben szeretnél első lenni? Te miben segítettél már a testvérednek?	Isten számára mindannyian fontosak vagyunk. Neki mindannyiunk életével jó terve van. Ő mindenkire szeretettel figyel. Légy figyelmes és segítőkész a testvéreddel és a társaidal szemben!
4.	Izsák megkérte Ézsaut, hogy vadpecsenyét vigyen neki. A finom vacsora után akarta őt megáldani az elsőszülöttnek járó áldással. Rebeka azonban segített Jákóbnak, hogy ő főzzön előbb vacsorát. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Mit kért Izsák Ézsautól? Mi volt a terve Rebekának és Jákóbnak? Miben kértek már tőled segítséget a szüleid? Te mit tehetsz, hogy megmutasd a szüleidnek és a testvéreidnek, hogy szereted őket?	Isten akarata, hogy tiszteljük a szüleineket. Ő segített, hogy szeressük őket. Figyelj a szüleidre és hallgass a szavukra!
5.	Izsák nagyon idős volt, és már alig látott. Azt gondolta, hogy Ézsau érkezett meg, de Jákób állt előtte. Így Jákób kapta meg az elsőszülöttségi áldást. Neki mondta az először Izsák, hogy Isten segíti majd mindenben. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Hogyan csapta be Jákób és Rebeka Izsákot? Te mit tehetsz, hogy megmutasd a szüleidnek és a testvéreidnek, hogy szereted őket?	Isten akarata, hogy tiszteljük a szüleineket. Isten segít neked, hogy jót tegyél!

6.	Izsák szomorú volt, mert Jákób becsapta őt. Ézsau nagyon haragudott a testvérére. Jákób messze földre vándorolt, el kellett hagynia a családját. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Mit gondolsz, mivel segíthetünk annak, aki szomorú? Te tudtál már segíteni valakinek, aki szomorú volt? Te mit csinálsz, amikor szomorú vagy? Te kitől kérsz segítséget, amikor szomorú vagy?	Az Isten iránti engedetlenség szomorú következményekkel jár. Kérd Isten segítségét, amikor szomorú vagy!
7.	Amikor Jákób elfáradt, egy kőre hajtotta fejét, úgy pihent le. Álomban egy lépcsőt látott, tele angyalokkal. A lépcső tetejéről Isten hangját hallotta: „Ne féj, én veled leszek!”. Isten vigyázott most is Jákóbra, még akkor is, ha rosszat tett azelőtt. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Miért kellett elhagynia Jákóbnak az otthonát? Hogyan tudott lepihenni? Mit látott álomban? Milyen bátorítást kapott Istenőtől? Mit mondott neki álomban Isten? Te mikor kérted Isten segítségét?	Isten segítségére, jelenlétére mindig számíthatunk. Isten veled van minden helyzetben! Kérd bátran az Ő segítségét imádságban!
8.	Jákób sokáig az otthonától távol pásztorzkodott. Gazdag ember lett, és szép családja is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Hogyan fogadta Ézsau Jákóbot, amikor hazatért? Te mivel tudtál már kibékülni? Ki segítette neked és a testvérednek, vagy a barátodnak, hogy kibéküljetek? Mit mondtatok egymásnak, amikor kibékültetek?	Isten ajándéka a megbocsátás és az újrakezdés lehetősége. Neked és a társaidnak is segít Isten, hogy kibéküljetek egymással!
9.	Réges-régen élt egy kedves házaspár: Izsáknak és Rebekának hívták őket. Sokáig vártak arra, hogy gyermekük születzen. Végül Isten egyszerre két fiút is adott nekik! Ikrek születtek a családban. Először született meg Ézsau, azután Jákób. Beszélgessetek a képről! Színezd ki az ikreket!	Színező átlagos	Kik a te családtagjaid? Sorold fel őket! Te mit szoktál játszani a szüleiddel? Született már kistestvéred? Te mit tudtál segíteni, amikor ő kisbaba volt? Mit csinálsz szívesen a testvéreddel?	A család Isten ajándéka. Köszönd meg te is Istennek a családot!
10.	Ézsau és Jákób nagyon különbözők voltak. Gyermekként és felnőttként is. Ézsau vadász volt, és ez nagyon tetszett az édesapjának, Izsáknak. Jákób pedig pásztor volt, és sokat segített a ház körül édesanyjának, Rebekának. Beszélgessetek a képről! Színezd ki különböző színnel Ézsau és Jákób ruháját!	Színező átlagos	Miben volt más Ézsau és Jákób? Mi lett Ézsau foglalkozása? Mivel foglalkozott Jákób? Te miben hasonlítasz a szüleidre? Miben vagy olyan, mint a testvéred? Mi az, amiben különböztek?	Isten ajándéka, hogy különbözőek lehetünk. Isten szeret téged, úgy, ahogy vagy!
11.	Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár. Az éhes ikertestvérenek egy tál lencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauak járna. Beszélgessetek a képről! Színezd ki a tál lencsét!	Színező átlagos	Mire vágyott Jákób? Mit ajánlott Ézsauak cserébe azért, amit ő akart? Te miben szeretnél első lenni? Te miben segítettél már a testvérednek?	Isten számára mindannyian fontosak vagyunk. Neki mindannyiunk életével jó terve van. Ő mindenre szeretettel figyel. Légy figyelmes és segítőkész a testvéreddel és a társaidal szemben!

12.	<p>Izsák megkérte Ézsaut, hogy vadpecsenyét vigyen neki. A finom vacsora után akarta őt megáldani az elsőszülöttnak járó áldással. Rebeka azonban segített Jákóbnak, hogy ő főzzön előbb vacsorát.</p> <p>Beszélgessetek a képről! Színezd ki Izsákot, az idős édesapát!</p>	<p>Színező átlagos</p>	<p>Mit kért Izsák Ézsautól? Mi volt a terve Rebekának és Jákóbnak? Miben kértek már tőled segítséget a szüleid? Te mit tehetsz, hogy megmutasd a szüleidnek és a testvéreidnek, hogy szereted őket?</p>	<p>Isten akarata, hogy tiszteljük a szüleinkeket. Ő segít, hogy szeressük őket.</p> <p>Figyelj a szüleidre és hallgass a szavukra!</p>
13.	<p>Izsák nagyon idős volt, és már alig látott. Azt gondolta, hogy Ézsau érkezett meg, de Jákób állt előtte. Így Jákób kapta meg az elsőszülöttségi áldást.</p> <p>Beszélgessetek a képről! Színezd ki Jákóbot!</p>	<p>Színező átlagos</p>	<p>Hogyan csapta be Jákób és Rebeka Izsákot? Te mit tehetsz, hogy megmutasd a szüleidnek és a testvéreidnek, hogy szereted őket?</p>	<p>Isten akarata, hogy tiszteljük a szüleinkeket.</p> <p>Isten segít neked, hogy jót tegyél!</p>
14.	<p>Izsák szomorú volt, mert Jákób becsapta őt. Ézsau nagyon haragudott a testvéreire. Jákób messze földre vándorolt, el kellett hagynia a családját.</p> <p>Beszélgessetek a képről! Kösd össze a szaggatott vonalakat és színezd ki az utat!</p>	<p>Színező átlagos</p>	<p>Mit gondolsz, mivel segíthetünk annak, aki szomorú? Te tudtál már segíteni valakinek, aki szomorú volt? Te mit csinálsz, amikor szomorú vagy? Te kitől kérsz segítséget, amikor szomorú vagy?</p>	<p>Az Isten iránti engedetlenség szomorú következményekkel jár.</p> <p>Kérd Isten segítségét, amikor szomorú vagy!</p>
15.	<p>Amikor Jákób elfáradt, egy kőre hajtotta fejét, úgy pihent le. Álomban egy lépcsőt látott, tele angyalokkal. A lépcső tetejéről Isten hangját hallotta: „Ne félj, én veled leszek!”.</p> <p>Isten vigyázott most is Jákóbra, még akkor is, ha rosszat tett azelőtt.</p> <p>Beszélgessetek a képről! Színezd ki az angyalokat!</p>	<p>Színező átlagos</p>	<p>Miért kellett elhagynia Jákóbnak az otthonát? Hogyan tudott lepihenni? Mit látott álomban? Milyen bátorítást kapott Istentől? Mit mondott neki álomban Isten? Te mikor kérted Isten segítségét?</p>	<p>Isten segítségére, jelenlétére mindig számíthatunk.</p> <p>Isten veled van minden helyzetben! Kérd bátran az Ő segítségét imádságban!</p>
16.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorokodott. Gazdag ember lett, és szép családja is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Beszélgessetek a képről! Színezd ki a kibékülő testvéreket!</p>	<p>Színező átlagos</p>	<p>Hogyan fogadta Ézsau Jákóbot, amikor hazatért? Te kivel tudtál már kibékülni? Ki segített neked és a testvérednek, vagy a barátodnak, hogy kibéküljete?</p>	<p>Isten ajándéka a megbocsátás és az újrakezdés lehetőségére.</p> <p>Neked és a társaidnak is segít Isten, hogy kibéküljete egymással!</p>

	TEOLÓGIAI MONDANIVALÓ BATORÍTÓ ÜZENET	KÉRDÉSEK A TÖRTÉNET, AZ ÜZENET FELDOLGOZÁSÁHOZ		KÉRDÉSEK A TÖRTÉNET, AZ ÜZENET FELDOLGOZÁSÁHOZ	TEOLÓGIAI MONDANIVALÓ BATORÍTÓ ÜZENET
17.	<p>Réges-régen élt egy kedves házaspár: Izsáknak és Rebekának hívták őket. Sokáig vártak arra, hogy gyermekük szülessen. Végül Isten egyszerre két fiút is adott nekik!</p> <p>Keressd meg az öt különbséget a két kép között!</p>	<p>Mi a különbség? átlagos</p>	<p>Kik a te családtagjaid? Sorold fel őket! Te mit szoktál játszani a szüleiddel? Született már kistestvéred? Te mit tudtál segíteni, amikor ő kisbaba volt? Mit csinálsz szívesen a testvéreddel?</p>	<p>A család Isten ajándéka. Köszönd meg te is Istennek a családodat!</p>	<p>Isten ajándéka, hogy különbözőek lehetünk. Isten szeret téged, úgy, ahogy vagy!</p>
18.	<p>Ézsau és Jákób nagyon különbözők voltak. Gyermekként és felnőttként is. Ézsau vadász volt, és ez nagyon tetszett az édesapjának, Izsáknak. Jákób pedig pásztor volt, és sokat segített a ház körül édesanyjának, Rebekának.</p> <p>Minden sorban 4 gyereket látsz. Van egy dolog, amiben az egyik gyerek biztosan különbözik a másik háromtól! Keressd meg és karikázd be azt a gyereket!</p>	<p>Rajzoz kakukkot, rajzoz könnyű</p>	<p>Te miben hasonlítasz a szüleidre? Miben vagy olyan, mint a testvéred? Mi az, amiben különbözőek vagytok?</p>	<p>Isten számára mindannyian fontosak vagyunk. Neki mindannyiunk életével jó terve van. Ő mindenkire szeretettel figyel. Légy figyelmes és segítőkész a testvéreddel és a társaiddal szemben!</p>	<p>Te miben szeretnél első lenni? Mikor mondtad a testvérednek vagy a barátodnak, hogy legyen ő az első? Te miben segítettél már a testvérednek?</p>
19.	<p>Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár. Az éhes ikertestvéreinek egy tállencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauak járna.</p> <p>Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első. Karikázd be azt, ami már veled is megtörtént! Beszélgessetek a képekről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>			
20.	<p>Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár. Az éhes ikertestvéreinek egy tállencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauak járna.</p> <p>Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első. Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>			
21.	<p>Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár. Az éhes ikertestvéreinek egy tállencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauak járna.</p> <p>Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első. Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>			
22.	<p>Jákób nagyon szerette volna, hogy ő legyen az elsőszülött, akinek különleges áldás és nagyobb örökség jár. Az éhes ikertestvéreinek egy tállencsefőzeléket adott, hogy cserébe övé legyen, ami Ézsauak járna.</p> <p>Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első. Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>			

23.	<p>Izsák megkérte Ézsaut, hogy vadpecsenyét vigyen neki. A finom vacsora után akarta őt megáldani az elsőszülöttnek járó áldással. Rebeka azonban segített Jákóbnak, hogy ő főzzön előbb vacsorát.</p> <p>Vezesd Jákóbot és Ézsaut is Izsákhoz, az édesapjukhoz!</p>	Labirintus nehéz	Hogyan csapta be Jákób és Rebeka Izsákot? Te mit tehetsz, hogy megmutasd a szüleidnek és a testvéridnek, hogy szereted őket?	Isten akarata, hogy tiszteljük a szüleinkeket. Isten segít neked, hogy jót tegyél és igazat mondj!
24.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Vezesd Jákóbot Ézsauhoz!</p>	Labirintus nehéz	Hogyan fogadta Ézsau Jákóbot, amikor hazatért? Te kivel tudtál már kibékülni? Ki segített neked és a testvérednek, vagy a barátodnak, hogy kibéküljete?	Isten ajándéka a megbocsátás és az újrakezdés lehetősége. Neked és a társaidnak is segít Isten, hogy kibéküljete egymással!
25.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Karikázd be azokat a gyerekeket, akik már nem haragszanak, hanem kibékültek a társukkal!</p>	Mi a válasz? képes átlagos		
26.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgessetek a képről!</p>	Mi a válasz? képes átlagos		
27.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgessetek a képről!</p>	Mi a válasz? képes átlagos		

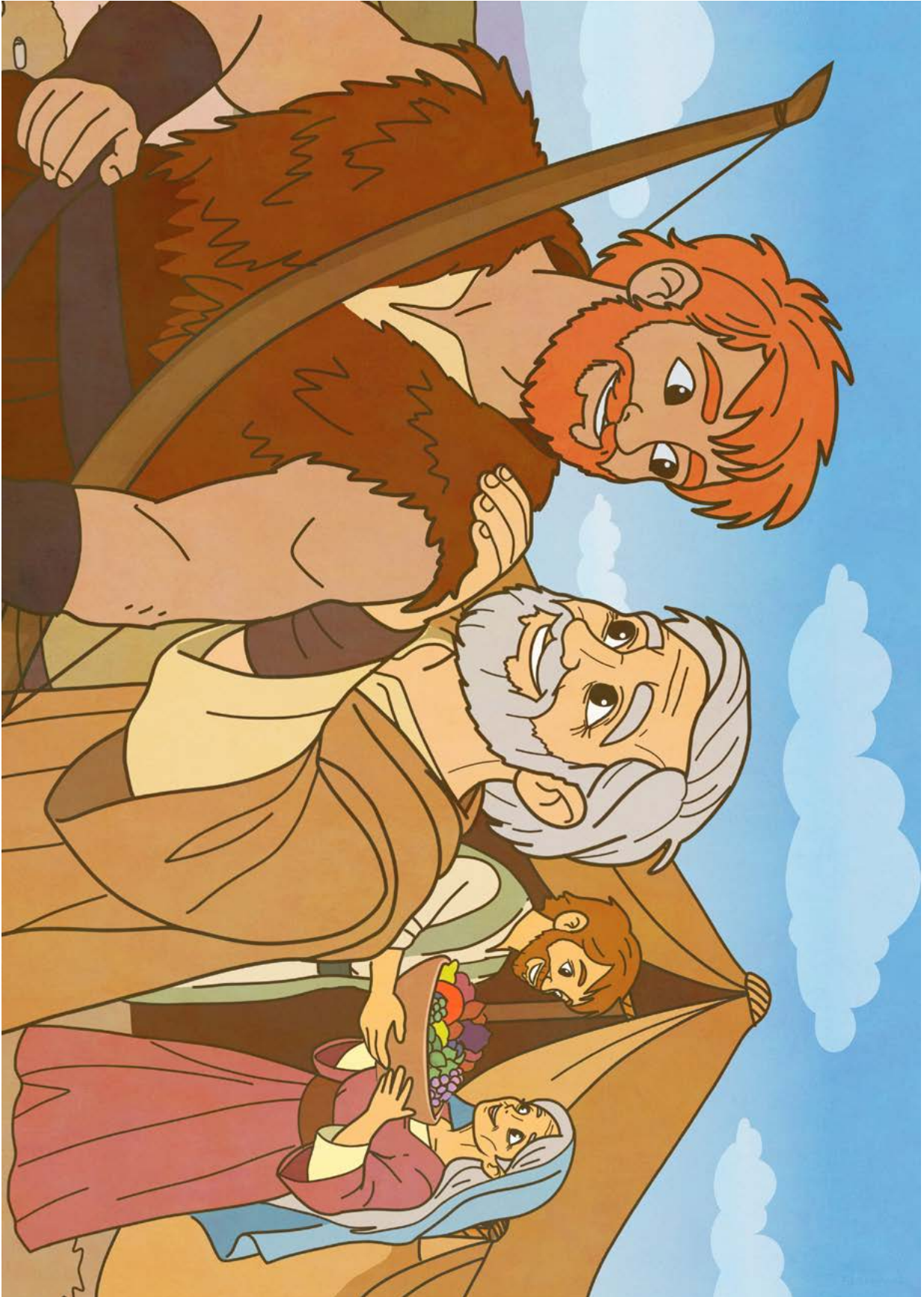
28.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>	<p>Hogyan fogadta Ézsau Jákóbot, amikor hazatért? Te kivel tudtál már kibékülni? Ki segíttet neked és a testvérednek, vagy a barátodnak, hogy kibéküljete? Mit mondtatok egymásnak, amikor kibékültetek?</p>	<p>Isten ajándéka a megbocsátás és az újrakezdés lehetősége. Neked és a társaidnak is segít Isten, hogy kibéküljetek egymással!</p>
29.	<p>Jákób sokáig az otthonától távol pásztorkodott. Gazdag ember lett, és szép családjá is volt. Mégis hazavágyott. Nagyon örült, amikor hazatért és Ézsau jó szívvel fogadta. Ézsau megbocsátott Jákóbnak és kibékült a két testvér.</p> <p>Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>		
30.	<p>Keresd meg az egyforma képeket!</p>	<p>Keresd a páriját: képes átlagos</p>	<p>Kik voltak Izsák családjának a tagjai? Miben különbözött a két testvér? Mivel foglalkozott Ézsau és mivel Jákób? Mire vágyott Jákób? Hogyan csapta be Jákób az édesapját? Milyen álmot látott Jákób? Hogyan fogadta Ézsau Jákóbot, amikor hazatért?</p>	<p>Isten ajándéka a családuknk, a szüleink és a testvéreink. Ő segít megbocsátani és kibékülni, amikor megbántottuk egymást. Köszönd meg Istennek a családot! Kérd Isten segítségét, amikor ki kell békülni egymással!</p>
31.	<p>Keresd meg és színezd ugyanolyanra az egyforma képeket!</p>	<p>Keresd a páriját: képes átlagos</p>		

IV. FELADATOK RAJZAI

Jákób és Ézsau – 1. feladat
Beszélgessetek a képről!

Jákób és Ézsau – 2. feladat
Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 3. feladat
Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 4. feladat
Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 5. feladat
Beszélgessetek a képről!

Jákób és Ézsau – 6. feladat
Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 7. feladat
Beszélgetsek a képről!

Jákób és Ézsau – 8. feladat
Beszélgetsek a képről!

Jákób és Ézsau – 9. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki az ikreket!

Jákób és Ézsau – 10. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki különböző színnel Ézsau és Jákób ruháját!

Jákób és Ézsau – 11. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki a tál lencsét!

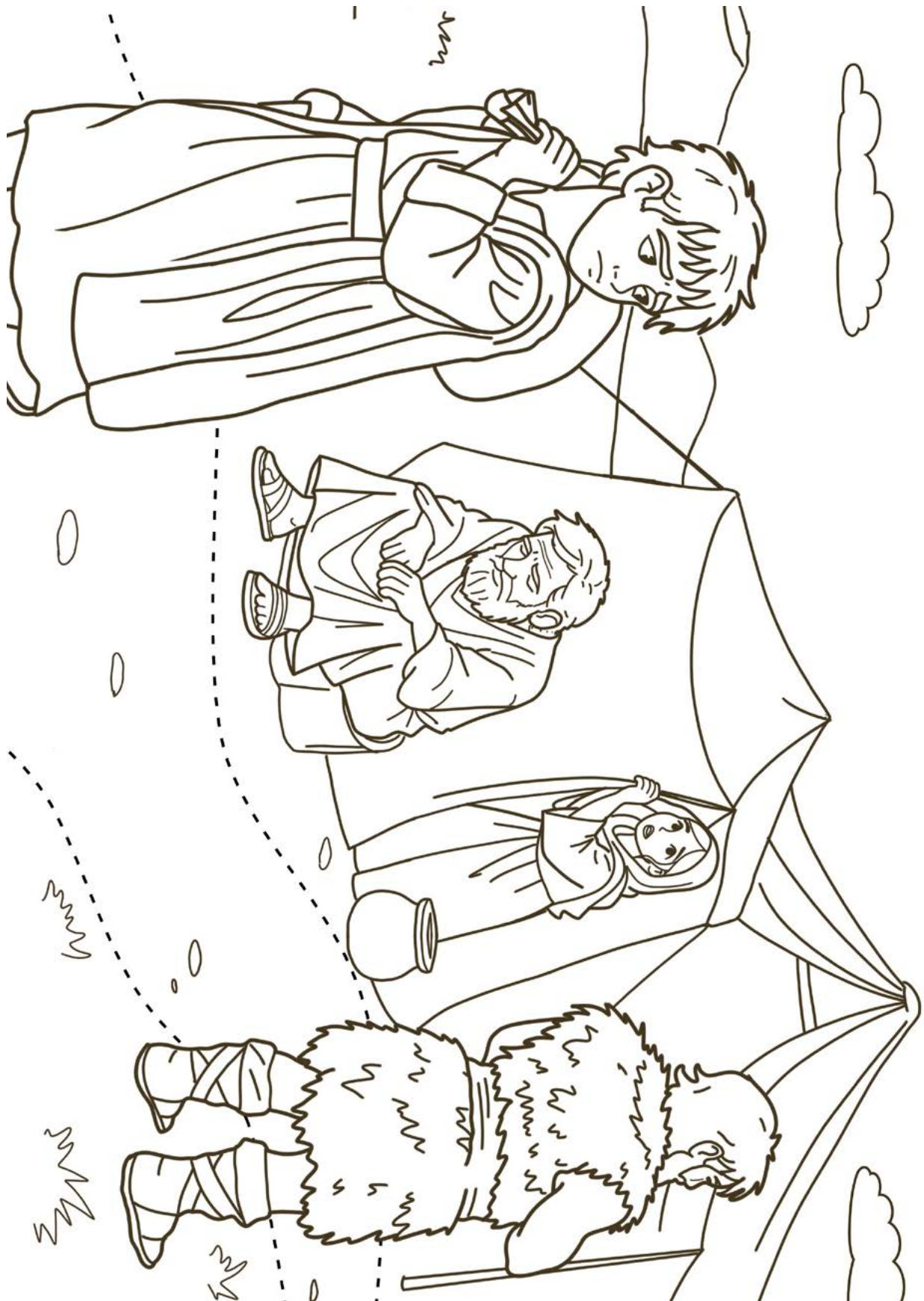
Jákób és Ézsau – 12. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki Izsákot, az idős édesapát!

Jákób és Ézsau – 13. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki Jákóbot!

Jákób és Ézsau – 14. feladat
Beszélgessetek a képről! Kösd össze a szaggatott vonalakat és színezd ki az utat!

Jákób és Ézsau – 15. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki az angyalokat!

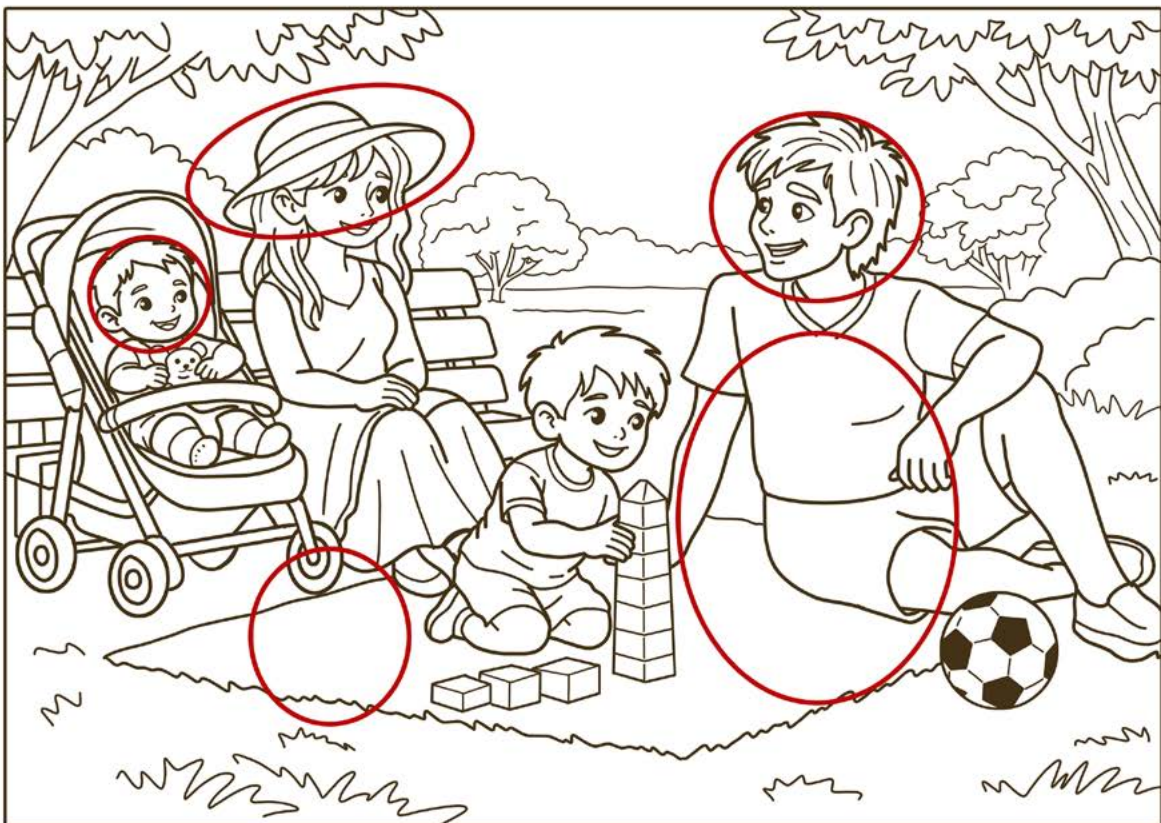
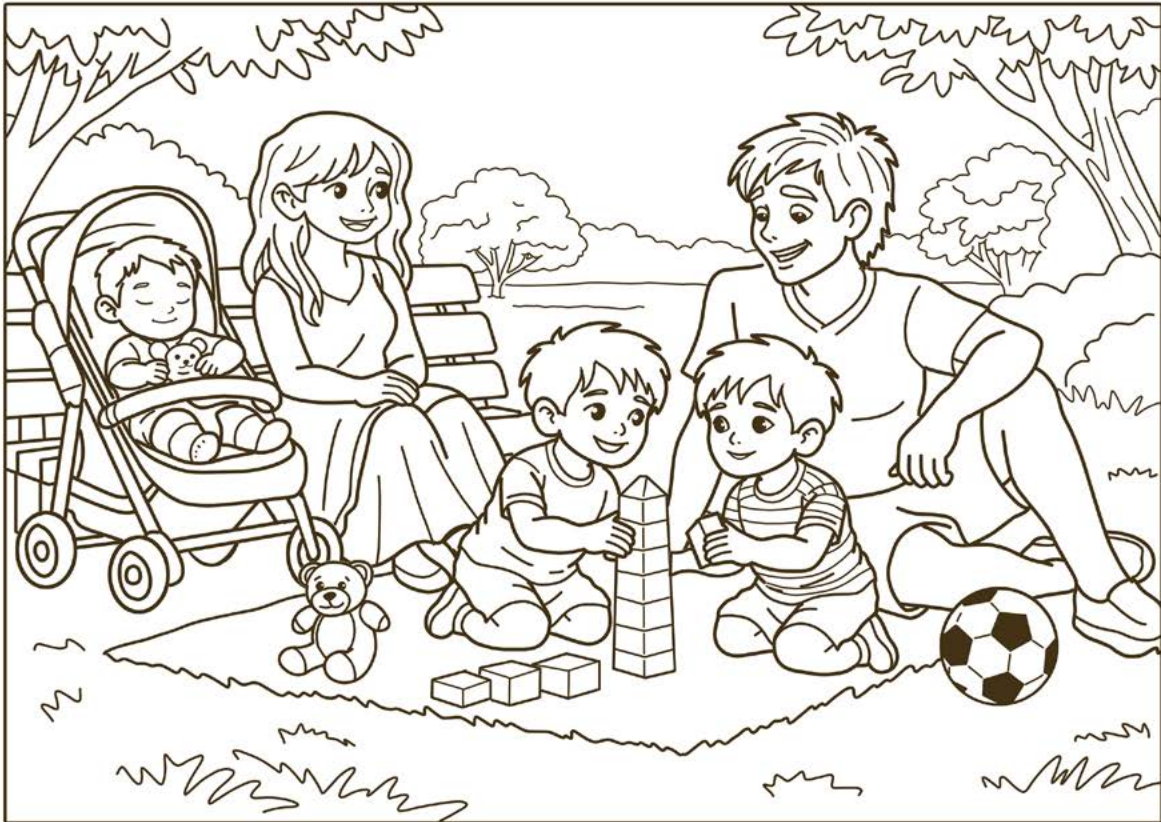
Jákób és Ézsau – 16. feladat
Beszélgessetek a képről! Színezd ki a kibékülő testvéreket!

Jákób és Ézsau – 17. feladat
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

Jákób és Ézsau – 17. feladat – megoldás
Keress meg az öt különbséget a két kép között!

Jákób és Ézsau – 17. feladat – felső kép
Keressd meg az öt különbséget a két kép között!

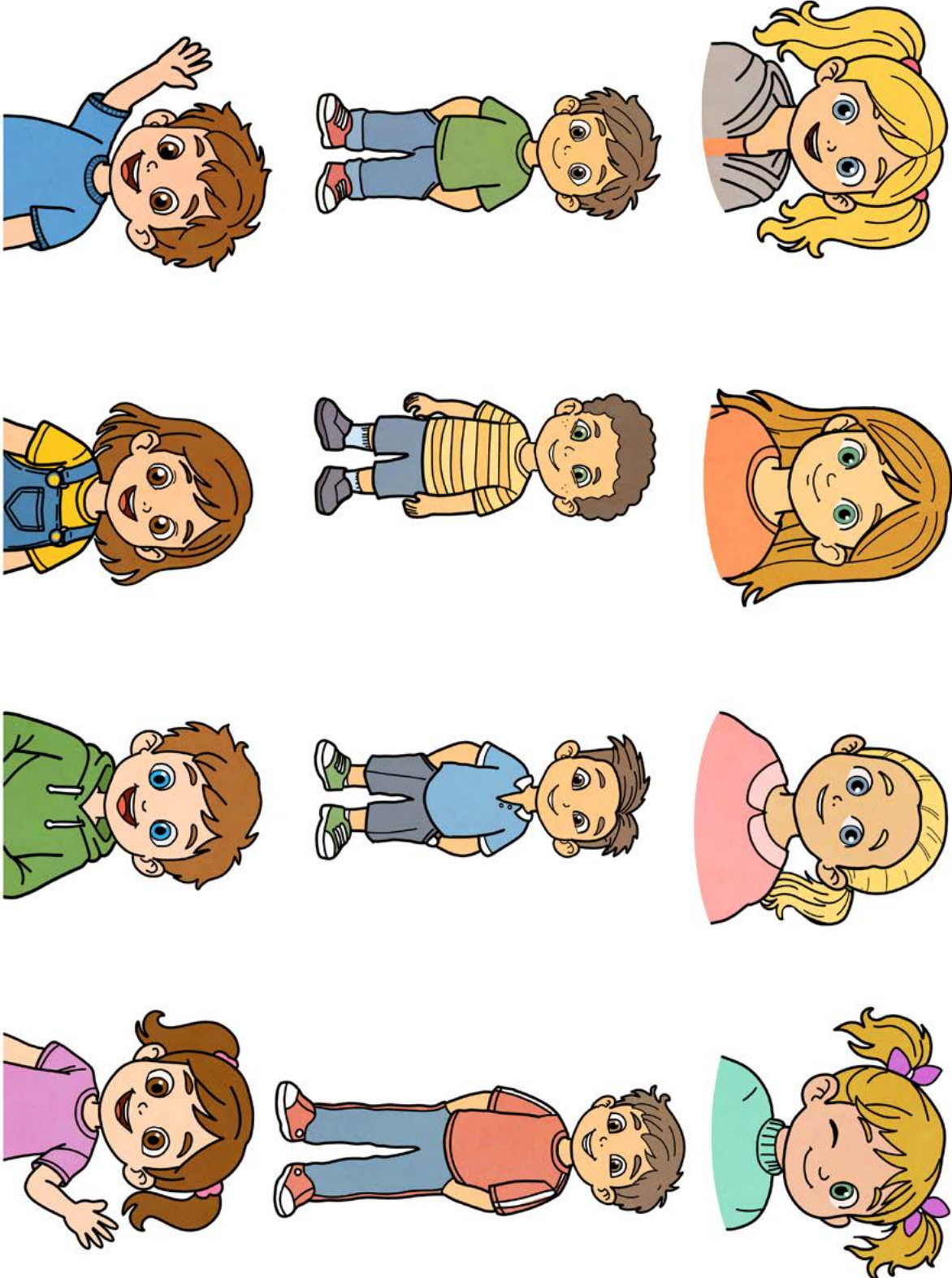

Jákób és Ézsau – 17. feladat – alsó kép
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

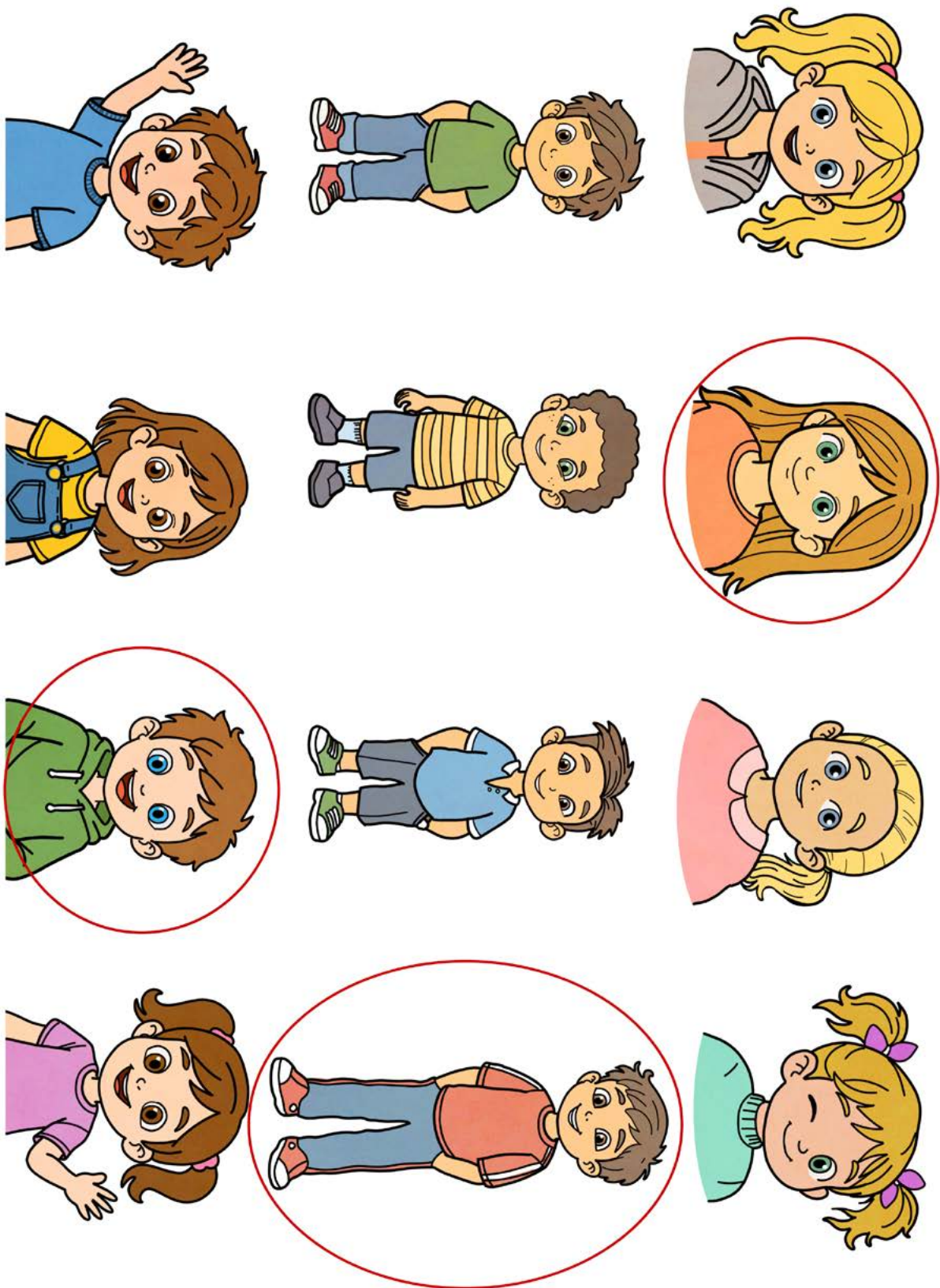
Jákób és Ézsau – 18. feladat

Minden sorban 4 gyereket látsz. Van egy dolog, amiben az egyik gyerek biztosan különbözik a másik háromtól! Keresd meg és karikázd be azt a gyereket!

Jákób és Ézsau – 18. feladat – megoldás

Minden sorban 4 gyereket látsz. Van egy dolog, amiben az egyik gyerek biztosan különbözik a másik háromtól! Keresd meg és karikázd be azt a gyereket!

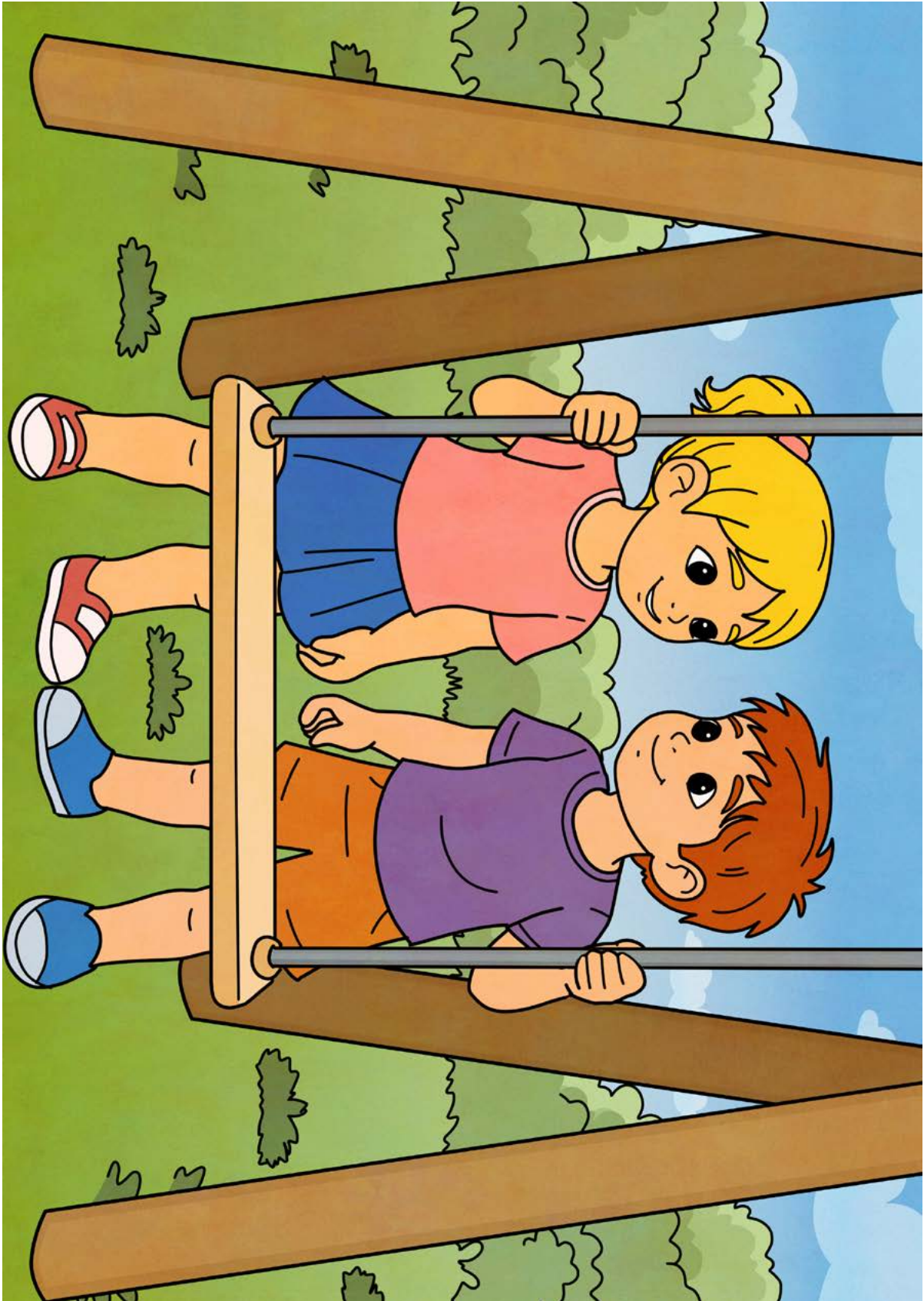
Jákób és Ézsau – 19. feladat
Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első.
Karikázd be azt, ami már veled is megtörtént! Beszélgetsetek a képekről!

Jákob és Ézsau – 20. feladat
Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első.
Beszélgessetek a képről!

Jákób és Ézsau – 21. feladat
Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első.
Beszélgessetek a képről!

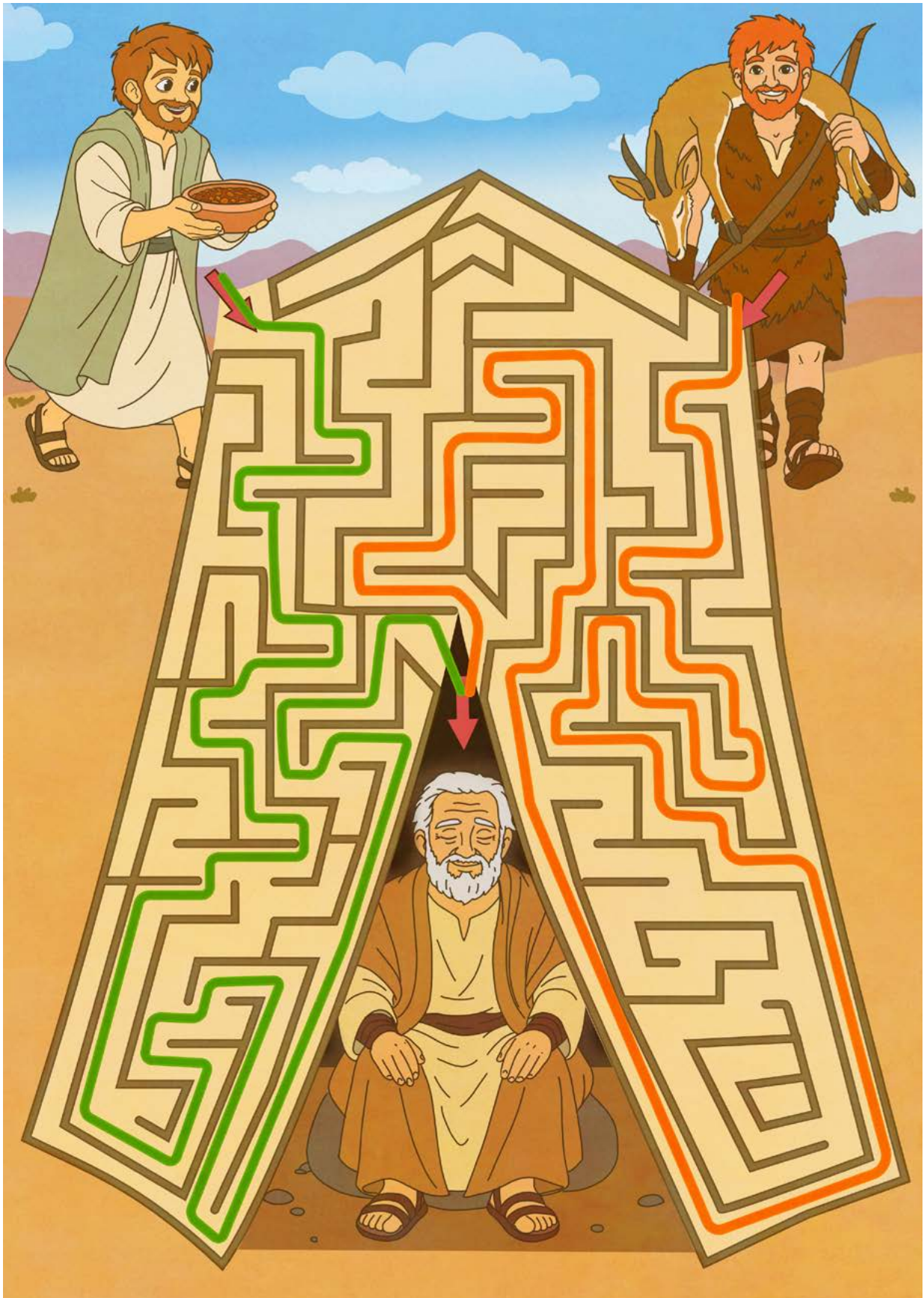
Jákób és Ézsau – 22. feladat
Néha nem könnyű eldönteni, melyik testvér legyen az első.
Beszélgessetek a képről!

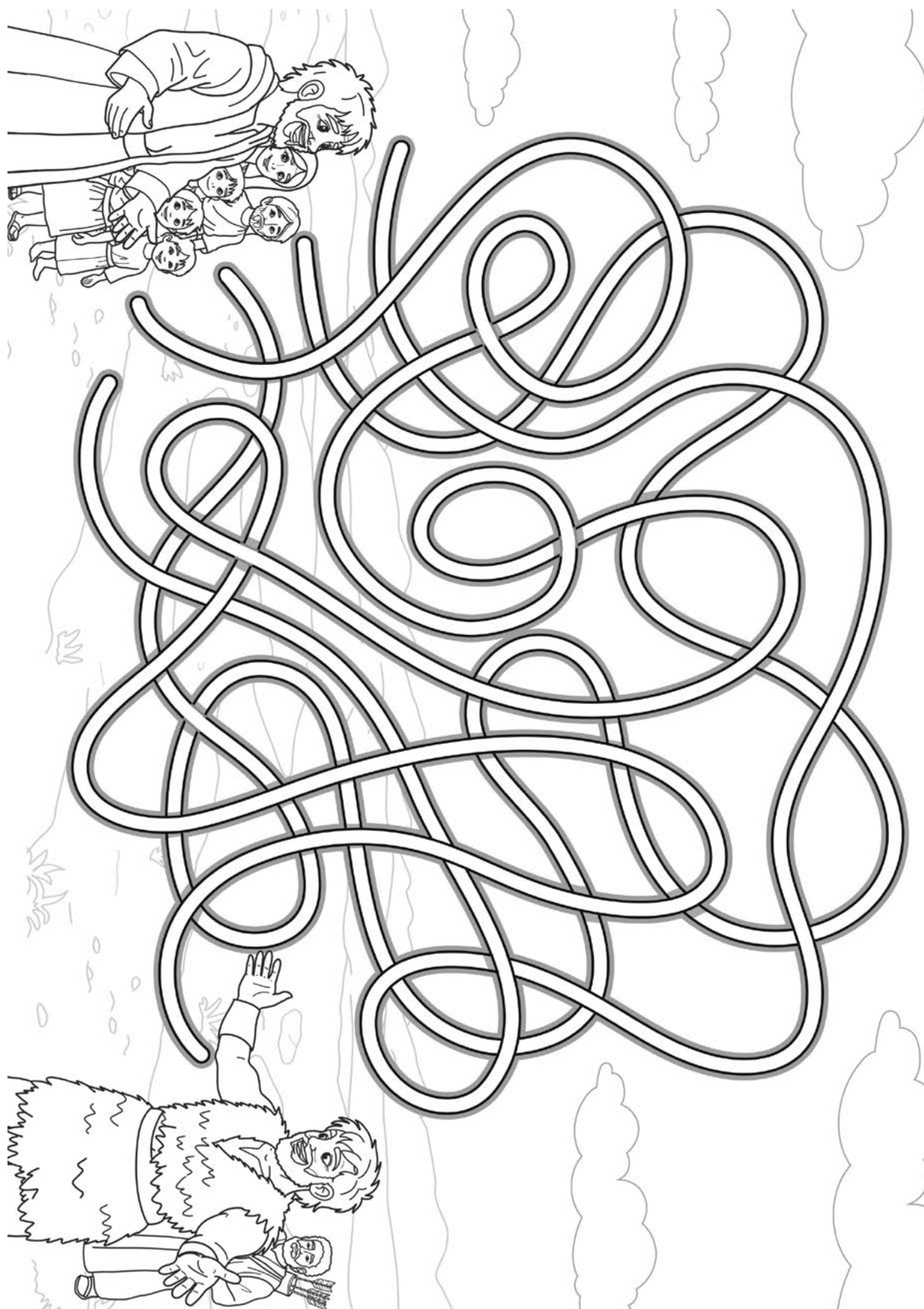
Jákób és Ézsau – 23. feladat
Vezesd Jákóbot és Ézsaut is Izsákhhoz, az édesapjukhoz!

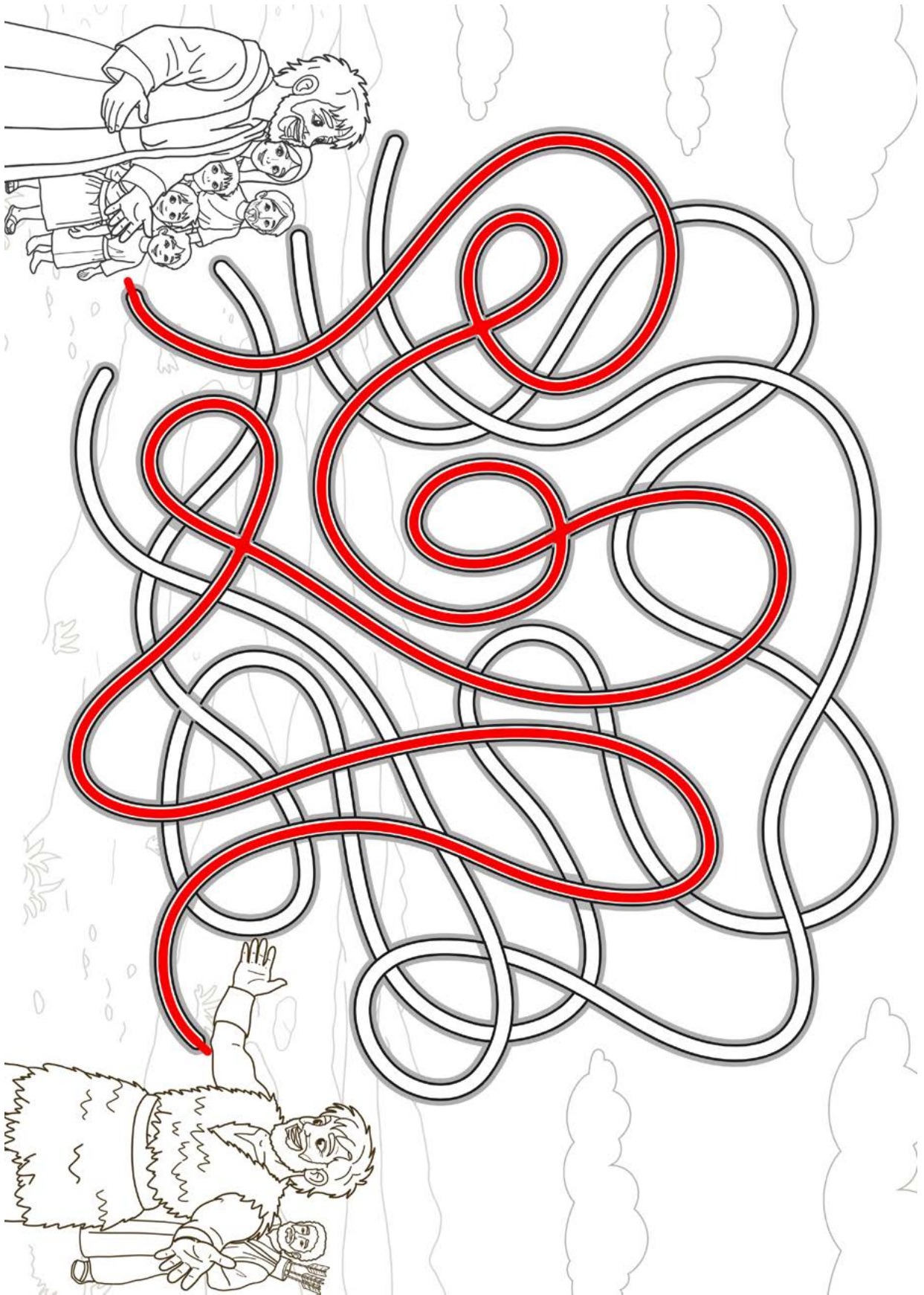
Jákób és Ézsau – 23. feladat – megoldás
Vezesd Jákóbot és Ézsaut is Izsákhhoz, az édesapjukhoz!

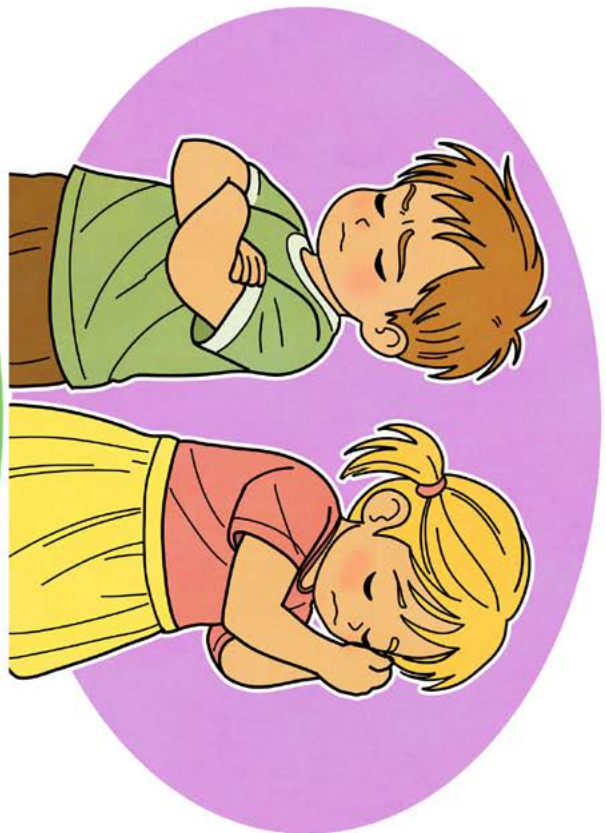
Jákób és Ézsau – 24. feladat
Vezesd Jákóbot Ézsauhoz!

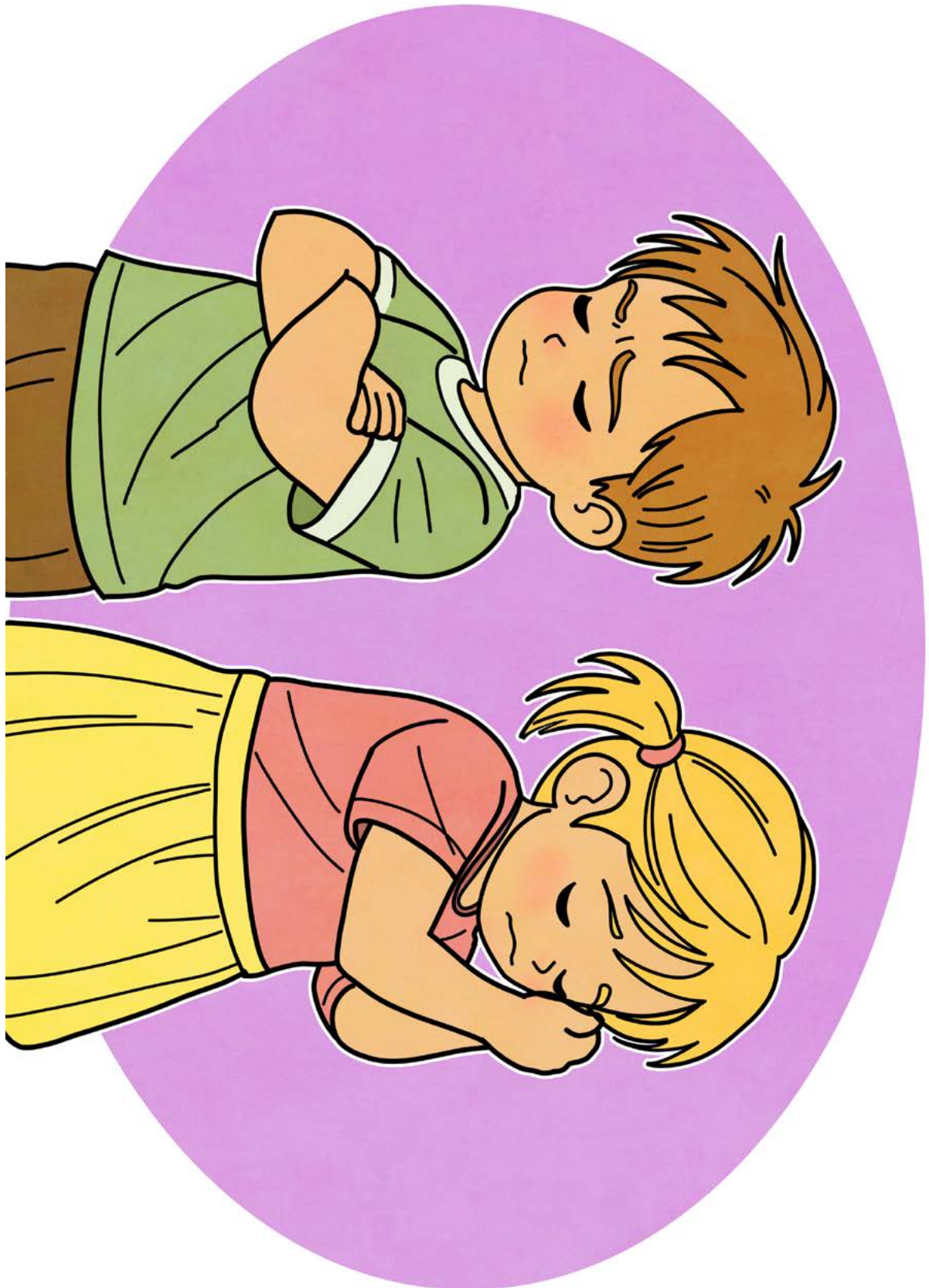
Jákób és Ézsau – 24. feladat – megoldás
Vezesd Jákóbot Ézsauhoz!

Jákób és Ézsau – 25. feladat
Karikázd be azokat a gyerekeket, akik már nem haragszanak,
hanem kibékültek a társukkal!

Jákób és Ézsau – 26. feladat
Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra,
és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgetsek a képről!

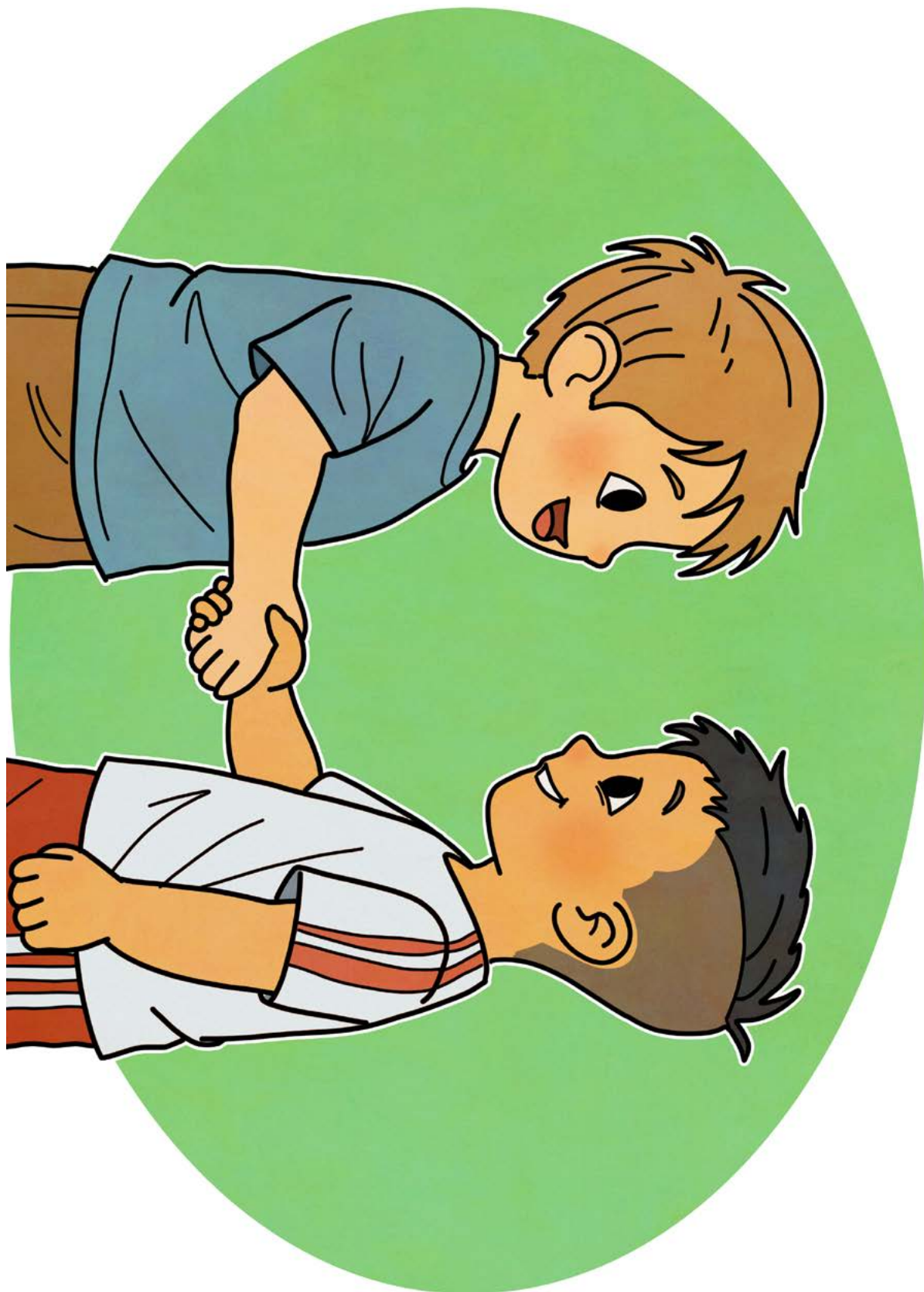

Jákób és Ézsau – 27. feladat
Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok,
akik kibékültek? Beszélgetsetek a képről!

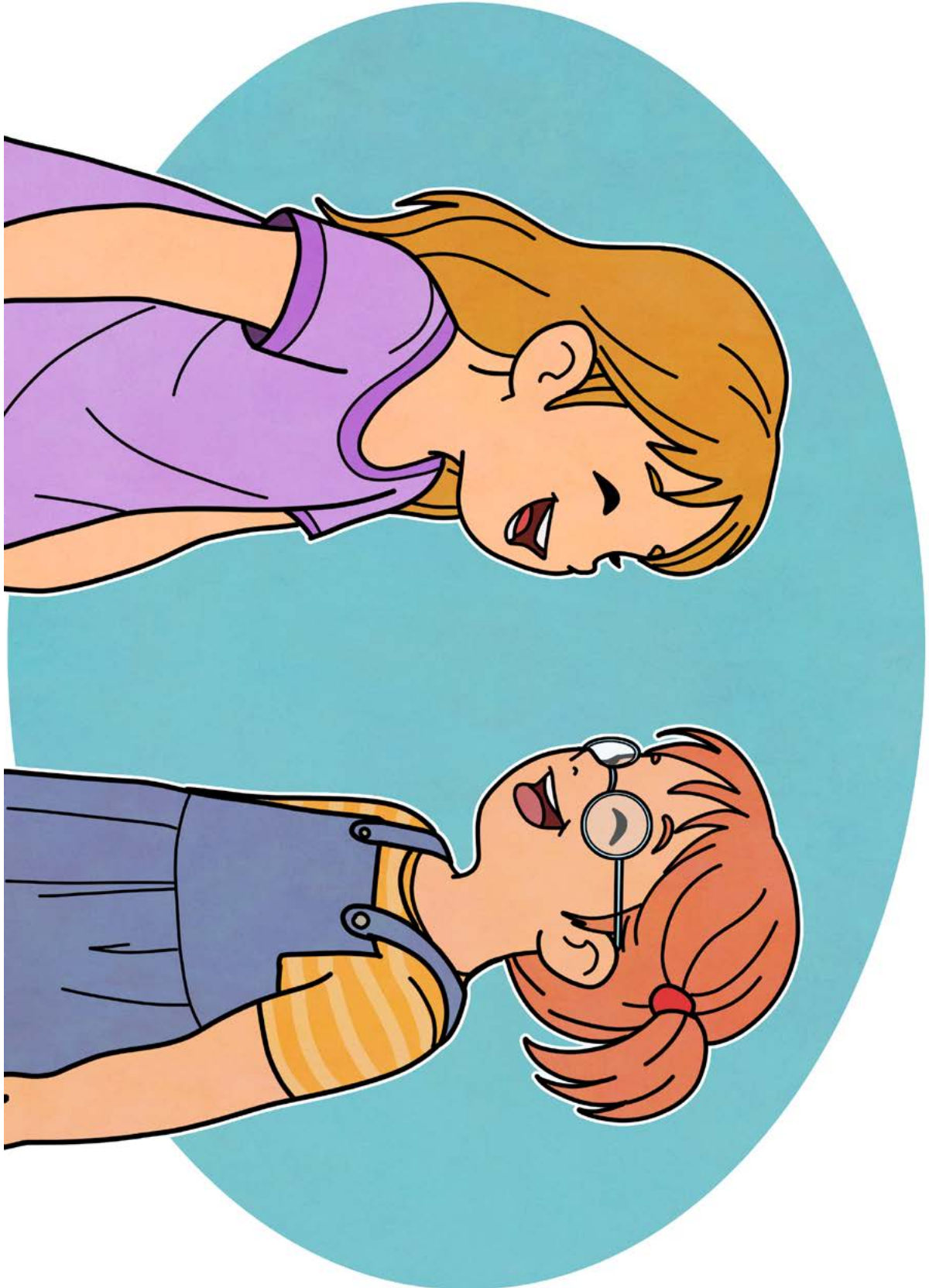

Jákób és Ézsau – 28. feladat

Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok, akik kibékültek? Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 29. feladat
Hogyan viselkednek azok a gyerekek, akik haragszanak egymásra, és hogyan azok,
akik kibékültek? Beszélgetsetek a képről!

Jákób és Ézsau – 30. feladat
Keresd meg az egyforma képeket!
(Nyomtassuk ki kétszer az oldalt, majd vágjuk ki egyenként a kis képeket a játék előtt!)

Jákób és Ézsau – 31. feladat

Keress meg és színezd ugyanolyanra az egyforma képeket!
(Nyomtassuk ki kétszer az oldalt, majd vágjuk ki egyenként a kis képeket a játék előtt!)

